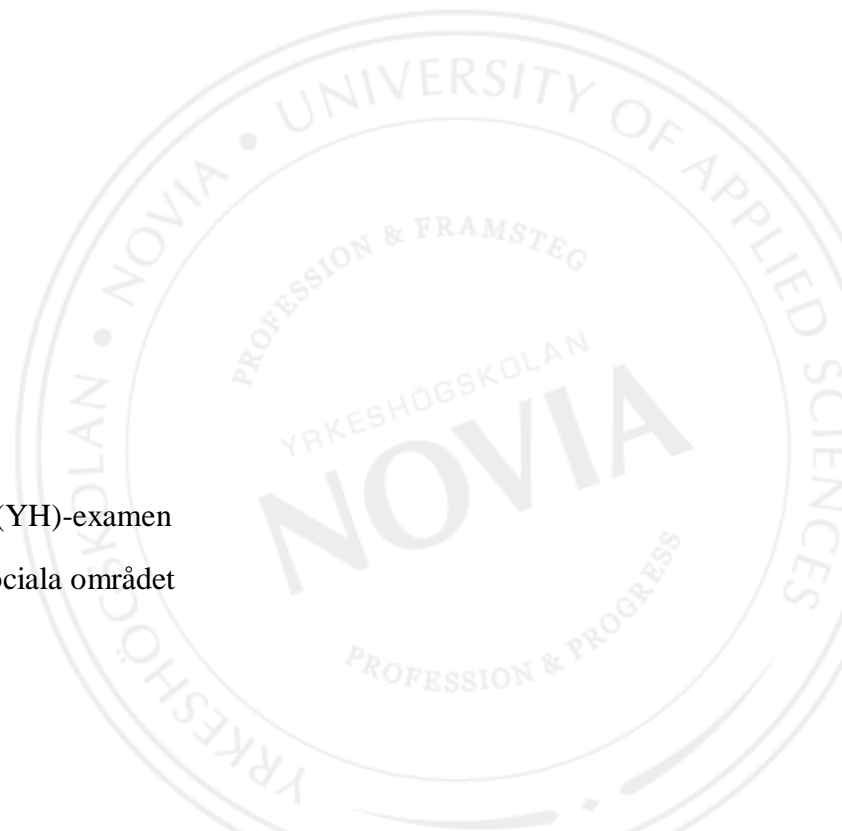


”Vi gör så gott vi kan”

- **En kvalitativ undersökning av personalens insats för att förhindra marginalisering och utslagning bland barnskyddsklienter**

Matilda Enlund och Malin Grundvall

Examensarbete för socionom (YH)-examen
Utbildningsprogrammet för sociala området
Vasa 2013



EXAMENSARBETE

Författare: Matilda Enlund och Malin Grundvall

Utbildningsprogram och ort: Det sociala området, Vasa

Inriktning/alternativ/Fördjupning: Socialpedagogiskt arbete/
Ungdomsarbete

Handledare: Viveka Ågrén-Rintala
Ralf Lillbacka

Titel: **”Vi gör så gott vi kan”**

– En kvalitativ undersökning av personalens insats för att förhindra marginalisering och utslagning bland barnskyddsklienter

Datum 31.10.2013

Sidantal 58

Bilagor 1

Abstrakt

Syftet med detta lärdomsprov är att undersöka vad personalen på en barnskyddsenhet gör för att förhindra utslagning för närvarande och senare i klientens liv. Syftet är också att få reda på vad de gör för att förhindra marginalisering och förebygga institutionalisering. I undersökningen vill vi få fram konkreta metoder och arbetssätt. Undersökningen är kvalitativ och genomfördes med hjälp av intervjuer med personal på barnskyddsenheter.

Av undersökningen framkom det att personalen genom att bygga upp en trygg och normal vardag arbetar för att förhindra marginalisering och institutionalisering. Personalen försöker skapa sunda relationer med klienterna och uppmuntrar dem att ha fungerande sociala nätverk. Undersökningen påvisade också att en barnskyddsenhet inte kan motsvara ett vanligt hem, men att det kan vara ett bra alternativ då barnet inte kan bo hemma.

Språk: Svenska

Nyckelord: Barnskydd, marginalisering, utslagning, institutionalisering, personal

BACHELOR'S THESIS

Author: Matilda Enlund and Malin Grundvall
Degree Programme: Social welfare, Vaasa
Specialization: Socio-pedagogical work
Youth work
Supervisors: Viveka Ågrén-Rintala
Ralf Lillbacka

Title: "We are doing our best"

- **A** qualitative study of what the personnel is doing to prevent marginalization and exclusion among children in residential care

Date	31.10.2013	Number of pages	58	Appendices	1
------	------------	-----------------	----	------------	---

Summary

The purpose of this thesis is to investigate what the personnel at an institution is doing to prevent exclusion now and later on in the client's life. The purpose is also to find out what they are doing to prevent marginalization and institutionalization. This thesis aims at providing concrete methods and ways of working. The survey is qualitative and was conducted through interviews with personnel at child welfare units.

The results show that the personnel works towards preventing marginalization and institutionalization by building a secure and normal daily life. It strives to create healthy relations with the clients and encourages them to have functioning social networks. The thesis showed that a child welfare unit can not replace an ordinary home, but it can provide a good alternative if the child can not live at home.

Language: Swedish

Key words: child welfare, marginalization, exclusion, institutionalizing, personnel

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
2 Syfte och problemprecisering	2
2.1 Centrala begrepp	2
3 Ungdomstiden	3
3.1 Den kognitiva utvecklingen	3
3.2 Personlighetsutveckling under ungdomstiden	4
3.3 Social utveckling under ungdomstiden	5
3.4 Problem under ungdomstiden	6
4 Socialpedagogik och arbete med unga	7
4.1 Socialpedagogikens historia	7
4.2 Den socialpedagogiska paradoxen	8
4.3 Den professionella kontakten	9
4.4 Arbete med unga	9
5 Etik och kvalitet inom barnskydd	14
5.1 Förenta nationernas konvention om barnens rättigheter	15
5.2 Klientens ställning och rättigheter inom socialvården	16
5.3 Kvalitetskriterier inom barnskydd	17
6 Barnskydd i Finland	19
6.1 Omhändertagande	20
6.2 Vård utom hemmet	21
6.3 Begränsningar	23
6.4 Eftervård	25
7 Problematik inom anstaltsvård	25
7.1 Uppväxt på barnskydds-enhet	26
7.2 Ungas upplevelser av placering utom hemmet	27
7.3 Följder av placering	29
7.4 Institutionalisering	30
8 Utslagning	32

8.1 Integration och inklusion	32
8.2 Marginalisering och exklusion	33
8.3 Institutionen som grund för utslagning	33
9 Undersökningens genomförande	34
9.1 Undersökningsgrupp	35
9.2 Undersökningsmetod	35
9.3 Datainsamlingsmetod	36
9.4 Analysmetod	37
10 Resultatanalys	38
10.1 Vardagen	39
10.1.1 Personalomsättning	39
10.1.2 Relationen med personalen	40
10.1.3 Hemlik miljö	43
10.1.4 Skolgången	43
10.1.5 Tonår och pubertet	44
10.1.6 Begränsningar	45
10.2 Marginalisering och utslagning	46
10.3 Institutionalisering	49
11 Slutdiskussion och kritisk granskning	53
Litteratur	
Bilaga 1	

1 Inledning

I Finland omhändertas årligen många barn, och tonåringar är den grupp där placeringar utom hemmet ökar mest. I Finland riskerar också årligen många människor att marginaliseras. De barn och unga som är placerade i vård utom hemmet befinner sig i en extra utsatt situation, eftersom de sedan tidigare har marginaliseringsproblematik och placeringen i sig kan ha en marginaliserande effekt. Puberteten är en omvälvande tid och att bli placerad under den tiden kan vara mycket svårt för ungdomen.

Personalen spelar en avgörande roll i ungdomens liv för att förhindra marginalisering och utslagning. Ett annat problem som kan uppkomma under långvariga placeringar är institutionalisering. Det här kan vara en bidragande faktor till ytterligare marginalisering. Risken att drabbas av marginalisering och institutionalisering växer ju längre placeringen fortgår.

I vårt lärdomsprov är vi intresserade av att veta vad personalen på en barnskyddsenshet gör för att förhindra att dessa problem leder till en fullständig utslagning ur samhället. Då ett barn blir tvunget att flytta bort från hemmet och placeras på en barnskyddsenshet är det i många fall en traumatisk upplevelse. Dessutom har de redan vid placeringen mycket problem i bagaget. Personalens insats är avgörande för om placeringen senare kan anses vara lyckad. Då ett barn inte kan bo kvar hemma är en placering utom hemmet det bästa alternativet, men den aldrig motsvara den trygga uppväxt ett fungerande hem kan erbjuda.

I lärdomsprovets teoridel kommer vi i de olika kapitlen ta upp teman som behandlar våra frågeställningar. Vi kommer att gå från mera allmänna kapitel, via kapitel om lagstiftning för att sedan fokusera mera på specifika problem som kan uppstå i samband med anstaltsvård. Vi har försökt använda många källor för att läsaren skall få en så mångsidig bild som möjligt. Vi har valt att gå ganska noggrant in på vissa områden, så att det inte skall uppstå missförstånd.

I empiridelen redogör vi för de intervjuer vi har gjort för att få en tydlig bild av vad personalen gör i det vardagliga arbetet. Centrala frågeställningar under intervjuerna var vad personalen konkret gör i sitt arbete för att förhindra marginalisering och utslagning. Vi ville i undersökningen hålla frågeställningarna på en så konkret nivå som möjligt, för att det skall vara lätt att förstå och användbart.

2 Syfte och problemprecisering

Syftet med vårt lärdomsprov är att undersöka vad personalen på en barnskyddsenshet gör för att förhindra utslagning nu och senare i klienternas liv. Vi är intresserade av att veta vad de gör för att förhindra marginalisering och förebygga institutionalisering. Vi vill veta vilka värderingar och arbetssätt som styr deras arbete, och vad de gör för att främja en god uppväxt på en barnskyddsenshet och fostra självständiga individer.

Vi kommer att intervjua personal från olika barnskyddsenheter för att få en så tydlig och mångsidig bild av arbetet som möjligt. Eftersom att vi under studietiden har haft ungdomsarbete som fördjupning har vi valt att fokusera på tonåringar som är klienter inom barnskyddet. En bidragande orsak till att vi valde att titta närmare på ungdomar är också att en stor del av klienterna på barnskyddsensheterna är personer i tonåren, tonåringar är den snabbast växande klientgruppen inom barnskyddet och dessutom är de personer i ett utsatt skede av livet.

2.1 Centrala begrepp

Vi vill redogöra för vilka begrepp vi kommer att använda i vårt lärdomsprov. Det finns många begrepp som kan användas sida vid sida, och vi vill här göra klart vad vi menar så att det inte uppstår missförstånd.

Vi har valt att använda "barnskyddsenshet" som ett samlingsnamn för alla olika typer av institutioner där omhändertagna barn kan vara placerade. Hit hör till exempel skolhem, ungdomshem, familjehem och professionella familjehem. De placerade barnen kommer vi att kalla klienter, barn eller unga. Personalen på dessa enheter kallar vi i vårt lärdomsprov handledare, professionella eller vuxna.

I vårt lärdomsprov använder vi både begreppet marginalisering och utslagning. Med marginalisering avser vi att man är utestängd från vissa områden i samhället och med utslagning menar vi en fullständig utestängning från samhället. Marginalisering är ett steg i riktning mot utslagning. Med begreppet institutionalisering menar vi i vårt lärdomsprov de negativa följor som kan uppstå av att man bor länge på en anstalt, i vårt fall en barnskyddsenshet.

3 Ungdomstiden

Vi kommer i det här kapitlet att ta upp ungdomstiden och de utmaningar som en ung person går igenom. Detta har vi valt att ta upp för att många som bor på barnskyddsenshet är i tonåren, och för att tonåren i sig är omvälvande och kan vara svår. Ungdomstiden och alla de förändringar som en ung person genomgår kan upplevas som svår av många, detta även om man inte har den problematik som finns om man är klient inom barnskyddet.

Utvecklingen och mognaden under ungdomstiden påverkas av genetiska faktorer, levnadsmiljön och ungdomen själv. Under ungdomstiden sätter ungdomen själv upp mål för sin framtid, och ungdomen upplever också att omgivningen sätter upp mål och krav på den unga, och det är viktigt att den unga får tillräckligt med stöd för att kunna växa och utvecklas. Ungdomen behöver trygghet, förståelse, kärlek och ömhet för att kunna frigöra sig från uppväxtmiljön. Frigörelseprocessen är en balansgång mellan frihet och ansvar, och för att det för den unga skall kännas tryggt att bygga upp ett eget liv skall de vuxna i dess omgivning hjälpa den unga att hitta sina starka sidor. De vuxna i den ungas närmiljö har ansvar för att se de problem som kan uppkomma, för att så fort som möjligt skaffa hjälp, eftersom problemen är svårare att lösa om de hinner växa sig stora. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén, 2007, 15-16)

Barn i tonåren upplevs ofta som svåra att uppfostra av vuxna i omgivningen. Ungdomar tenderar att anse att vuxna inte har någon förståelse för deras problem och just de svårigheter som unga idag går igenom. Unga vill skapa sina egna värderingar och inte ta över äldre generationers färdiga värderingar. För att en ung människa skall känna sig trygg är det viktigt att den unga skulle hitta sin plats i samhället, men detta kan vara svårt då just den här tiden kräver flexibilitet på grund av till exempel studier och arbete. (Aaltonen m.fl., 2007, 16)

3.1 Den kognitiva utvecklingen

Under ungdomstiden förändras den unga och den ungas syn på omgivningen och personerna i närmiljön, detta kan leda till att den unga har svårt att hantera sina känslor, då så många faktorer förändras. För den unga människan är det viktigt att förstå vad andra människor känner, och de funderar mycket på det. Den unga anser ofta att skolan är viktig, men lägger ändå inte så mycket tid på den då så mycket annat också känns viktigt. Unga

försöker uppleva så mycket som möjligt under ungdomstiden, då de tror att detta inte är möjligt i vuxen ålder. (Aaltonen m.fl., 2007, 60)

Under ungdomstiden börjar man ifrågasätta lärandet och kritisera information. I dagens samhälle är det också viktigt att kunna vara kritisk till ny information och kunna välja vad man tror på. För den unga gäller det att hitta ett eget förhållningssätt, trots alla intryck som man hela tiden utsätts för. Under ungdomstiden utvecklas förmågan att tänka kreativt och lösa problem, och den unga lär sig på vilket sätt hon tar till sig information på bästa sätt. Vuxna i den ungas omgivning måste kunna se att det är en del av den ungas utveckling, och inte stämpla det som barnsligt beteende. (Aaltonen m.fl., 2007, 60)

3.2 Personlighetsutveckling under ungdomstiden

Ungdomstiden är en tid då den unga prövar allt som barndomen gett. De försöker hitta sin plats i samhället, och en mening med det som sker. Ungdomstiden präglas av att den unga försöker hitta sin egen identitet i allt från sexualitet till yrkesval livsåskådning. För att hitta sin identitet prövar den unga olika roller, för att skapa en personlighet som är individuell för just den här unga människan. Trots att den unga anser att skolan och fritidsintressen är viktiga kan de processer som den unga genomgår kräva så mycket energi och tankeverksamhet att orken inte räcker till något annat. Unga tenderar att skapa ett "ideal-jag" med mål som de inte ens kan uttala och definiera. Den unga tror också att omgivningen har höga krav och förväntningar på henne. Då den unga misslyckas att nå dessa mål är det viktigt att de vuxna i omgivningen finns där för att trösta och stödja. Det är tungt för den unga att upptäcka att idealet inte är uppnåeligt. Därför är det viktigt med positiv respons från vuxna, även om den unga inte verkar ta emot den. (Aaltonen m.fl., 2007, 76-78, 82-84)

Ibland har omgivningen andra planer för den unga än den unga själv har, och då strider den ungas planer med omgivningens planer. För en ung person som fått lite uppmuntran kan det vara svårt att förstå att personerna i omgivningen vill denne väl och att han skall lyckas. Det är svårt för den unga att hitta och acceptera sig själv då det finns två stridande linjer. Vissa unga ställer allt för låga eller inga mål alls för sig, det kan bero på att den unga är rädd att misslyckas eller för att det har sett så mycket besvikelser och misslyckanden för att kunna tro på sin egen förmåga. Dessa unga är inte medvetna om vilka möjligheter de har. I dessa situationer är det fostrarens uppgift att ha en öppen dialog och komma med

positiv respons för att uppmuntra den unga och ge ny motivation. (Aaltonen m.fl., 2007, 84)

3.3 Social utveckling under ungdomstiden

Social utveckling är nära förknippad med utvecklingen av personligheten. Med socialisation avses processen då en person försöker passa in i samhället och lära sig de normer, värderingar och regler som finns. Man anpassar sig till närmiljön och försöker lära sig de spelregler som finns i samhället. Redan i barndomen sätts grunden för socialisationsprocessen. Som barn lär man sig hur man skall vara tillsammans med föräldrar och kamrater, men i ungdomen möter man nya utmaningar med till exempel parrelationer och arbetsliv. (Aaltonen m.fl., 2007, 85)

Dagens unga lever sitt liv i en urban miljö, där traditioner och värderingar inte spelar så stor roll, och är något man kan förhandla om. Samhället är inte längre så auktoritärt utan normerna är lösare och det ger i sin tur individen större frihet att forma sitt liv och sina värderingar. Ju hårdare en ungdom håller fast vid sin övertygelse desto svårare är det, eftersom dagens samhälle kräver flexibilitet. Idag tar det längre än förr för unga att hitta sin identitet eftersom det finns så många valmöjligheter. Detta har lett till att de unga idag är väldigt medvetna om sig själv och om trender i samhället, eftersom de hela tiden måste ta nya faktorer i beaktande. (Aaltonen m.fl., 2007, 85-86)

Under ungdomstiden pågår en frigörelseprocess. Detta betyder att den unga vill göra sig fri och börja vara självständig. Under ungdomstiden är grupptillhörigheten viktig, och det faktum att man hör till en grupp gör det lättare att bryta med föräldrarna eller andra auktoriteter. Som en del av frigörelseprocessen gör den unga ofta våghalsiga saker. Detta fenomen är vanligare bland ungdomar som inte har många fritidsintressen. Dessa ungdomar påverkas också av den bild media ger av samhället. (Boyd & Bee, 2012, 286)

Ungdomar utvecklar sin självständighet i tre olika faser. Den första fasen kännetecknas av känslomässig självständighet. I den här fasen tar man känslomässigt avstånd från föräldrarna. I den andra fasen börjar man fatta sina egna beslut och skapar egna grunder för besluten. I tredje fasen börjar man skapa värderingsmässig självständighet, till exempel i fråga om religion och politik. (Hwang & Nilsson, 2011, 323)

Relationen till jämnåriga är mycket viktig under ungdomstiden. Vänner och kamratgäng övertar rollen som bollplank från föräldrarna. Att ha goda vänskapsrelationer under ungdomstiden gör det lättare att bryta med föräldrarna och bli självständig. Under ungdomstiden upplevs det som viktigt att vännerna är lojala, till skillnad från barndomen, då det var viktigt att ha gemensamma intressen. Då man i tonåren börjar umgås i större gäng med både pojkar och flickor är det lättare att prova på olika roller och stilar. Det är också ganska vanligt att ungdomar är ensamma eller har bara några få vänner. (Hwang & Nilsson, 2011, 318)

3.4 Problem under ungdomstiden

Under ungdomstiden kan det uppkomma nya problem i den ungas liv och de problem som finns sedan tidigare tar sig ofta nya uttryck. Det här kan bero på de fysiska förändringar som puberteten medför eller de nya förväntningar som ungdomen känner att samhället har. I tonåren blir det vanligare att prova på nya saker och testa gränser. (Hwang & Nilsson, 2011, 325)

Tobak är den första drog som ungdomen kommer i kontakt med. Ungdomar provar på att röka för att de är nyfikna och för att jämnåriga röker. För vissa är rökning något övergående, men för andra blir det en vana. Det är också vanligt att ungdomar testar på alkohol. Alkoholbruket blir ofta mer kontrollerat då ungdomen blir vuxen, men för en liten del blir det ett missbruk. Det är också under ungdomstiden som man kan komma i kontakt med narkotika. Om ungdomen utvecklar ett missbruk beror det ofta på en eller flera av tre faktorer. Dessa är otrygg och instabil uppväxtmiljö, den psykiska mognaden och personligheten hos ungdomen samt ärftliga så kallade sårbarhetsfaktorer. (Hwang & Nilsson, 2011, 325-327)

En liten del av alla ungdomar utvecklar ett antisocialt beteende som kan anses vara problematiskt. Antisocialt beteende bryter mot samhällets normer. Beteendet kan vara kriminellt eller lagligt men ändå anses skadligt för individen. De flesta som utvecklar antisocialt beteende under ungdomstiden kan lämna det då de blir vuxna. De som inte klarar av att lämna beteendet riskerar att bli utslagna. Man löper större risk att utveckla antisocialt beteende som inte går att bryta om man farit illa under uppväxten. (Hwang & Nilsson, 2011, 327)

4 Socialpedagogik och arbete med unga

Vi har valt att ha med ett kapitel om socialpedagogik eftersom det är grunden för många metoder som används inom socialt arbete och barnskydd. Arbete med barn och unga syftar till att göra dem mera självständiga, och stöda dem så att de kan ta kontroll över sitt eget liv. Detta förhållningssätt är socialpedagogiskt, även om personerna som arbetar med ungdomarna inte alltid är medvetna om det. Vi har även valt att i det här kapitlet gå in på metoder som används i arbetet med unga, eftersom även dessa är nära knutna till ett socialpedagogiskt arbetssätt.

4.1 Socialpedagogikens historia

Socialpedagogikens historia kan delas in i tre faser. Den första fasen sträcker sig från 1850-talet till början av 1900-talet. Under den här tiden fick socialpedagogiken sin början i Tyskland och då ansågs det att socialpedagogiken skulle skapa karaktärsfasta människor som var i stånd till att fungera i samhället. Socialpedagogiken blev nödvändig på grund av industrialiseringen och var kärnan i socialiseringsprocessen då de nya generationerna fördes in i kulturgemenskap. (Madsen, 2001, 15)

Den andra fasen sträcker sig från sekelskiftet till 1970-talet. Under den här fasen förändras socialpedagogikens identitet. Den riktar nu in sig på att integrera arbetarklassen och deras barn i samhället. Man försöker nå dessa mål genom att uppfostra barnen och de unga i speciella omsorgshem. Under den här tiden uppstår många behandlingsinstitutioner och socialpedagogiken blir det samma som dygnet runt institutionen. Genom att föra in de unga i ett befintligt system försöker man behandla det avvikande beteende som redan har uppstått. (Madsen, 2001, 15-16)

Under 1970-talet utvecklas den tredje fasen av socialpedagogiken, och den byter återigen form. Den vidgar sitt perspektiv och man försöker genom förebyggande åtgärder även nå ut till den allmänna massan. Socialpedagogiken strävar till att tillföra resurser och metoder som förbättrar alla barn och ungas uppväxt. Ett socialpedagogiskt synsätt strävar till att skapa en fullständig bild av en människas liv och situation. Här uppstår dock ett problem eftersom man inte utan vidare kan hävda att socialiseringsprocessen leder till sammanhang mellan individ och samhälle. (Madsen, 2001, 16-17)

4.2 Den socialpedagogiska paradoxen

I all uppfostran där det gäller människor råder det en inre motsättning mellan själva uppfostrans utgångspunkt och dess intentioner. Socialpedagogiken strävar till att göra individer så självständiga som möjligt och ge dem de resurser som behövs för att ta herraväldet över sin egen situation. Socialpedagogiken arbetar mycket med individen och betoningen på all utveckling sätts på den enskilda individen och hennes resurser. En socialpedagogisk handling har alltid ett mål och den styrs till stor grad av regler och lagar. (Madsen, 2001, 174,194)

Socialpedagogiska paradoxer uppkommer på flera plan. Den första paradoxen handlar om förhållandet mellan hjälp och självhjälp. I praktiken betyder det att man måste reflektera kring hur man på bästa sätt skall lära andra så att de i framtiden blir i stånd till att hjälpa sig själva. Det är lätt hänt att yrkesmänniskan agerar på ett sådant sätt att klienten blir beroende av hennes hjälp. Det är en utmaning för den professionella att alltid se till klientens egna resurser och klara av att se hur mycket hon klarar av på egen hand för att på så sätt främja att hon blir självständig och självgående i framtiden. (Madsen, 2001, 175-176)

Den andra paradoxen handlar om förhållandet mellan hjälp och kontroll. Yrkesmänniskan skall inte verka som en ”kontrollant” av klientens liv. Hon måste kunna acceptera att alla har olika normer och värderingar som de följer och det betyder i praktiken att det som man själv ser som ett fullvärdigt och meningsfullt liv kan ses som motsatsen av klienten i fråga. Det är lätt hänt att man börjar jämföra klientens liv med ens egna och samhällets bild av hur man borde leva. Yrkesmänniskan måste klara av att bedöma varje situation enskilt och att respektera klientens val av livsstil även om det inte överensstämmer med ens egna. (Madsen, 2001, 176)

Den tredje motsättningen handlar enligt Madsen (2001, 176) om ”*förhållandet mellan den professionaliserade hjälpen och den andra partens livsvärld. Det är en motsättning som framträder mellan system och livsvärld på så sätt att socialpedagogen alltid träder in i förhållandet som systemets representant inför den andras livsvärld*”. I praktiken innebär det att de människomöten som uppstår mellan pedagog och klient ofta grundar sig på systemets villkor och det blir då ofta de professionella som pekar ut vad problemet är. Det kan då vara svårt att arbeta för att klienten skall bli självständig om inte hon själv kan få insikt i vad hennes problem är och hur hon skall ta itu med dem.

4.3 Professionella kontakter

Sättet som hjälpen och stödet från den professionella förmedlas till klienten kan kallas för den professionella kontakten. Den professionella relationen skiljer sig från andra nära relationer, men båda ger stöd åt individen om än på olika plan. Det finns alltid en avsikt med en professionell relation, den är styrd av lagar och den är mera distanserad än en nära relation. Den nära relationen karaktäriseras däremot av intimitet, personlighet och spontanitet. En nära relation bygger också oftast på frivillig basis vilket en professionell relation sällan gör. (Madsen, 2001, 181)

Det framhävs att den nära relationen inte kan ersättas av en professionell relation, inte heller kan en professionell relation ersättas av en nära relation. Vissa yrkesmän försöker få dessa relationer att likna varandra så mycket som möjligt för att undvika att maktförhållandet till klienten skall bli enbart på yrkesutövarens villkor. Det är dock svårt att få detta att fungera i praktiken eftersom ett klientförhållande alltid måste vara professionellt till en viss grad för att individen skall få det stöd hon behöver. (Madsen, 2001, 181-182)

4.4 Arbete med unga

Vi har valt att ha med ett kapitel om ungdomsarbete och hur det är att arbeta med ungdomar eftersom det är en central arbetsuppgift när det kommer till barnskyddet. Vi kommer i detta kapitel att ta upp om hur ungdomsarbetet är uppbyggt och vad det karakteriseras av. Vi kommer även att behandla de paradoxer och svårigheter som finns inom arbetet med unga samt gå lite närmare in på vilka behov en ungdom kan ha.

Ungdomsarbete fick sin början med att man försökte få de barn och unga som inte hade vettiga fritidsintressen bort från gatorna. Man konstaterade i ett tidigt skede att detta var a och o för ett lyckat ungdomsarbete, eftersom risken för marginalisering ökar markant om man inte har vettiga intressen och ett strukturerat liv. När välfärdssamhället började utvecklas i snabb takt blev klasskillnaderna mellan rika och fattiga tydligare och det resulterade i att allt fler ungdomar hamnade utanför samhällets ramar och blev marginaliserade. I det skedet började man förstå hur viktigt arbetet med unga är. Generellt sätt så brukar man säga att ungdomsarbete är arbete med unga människor i åldern 11-25 år. (Jeffs, 2010, 5-7)

En central uppgift i arbetet med unga människor är att kunna hjälpa och stödja den unga att bygga upp och bibehålla sunda människorelationer. Förhållandet mellan den professionella yrkesmänniskan och klienten är av största vikt för att den ungas utveckling skall främjas på bästa sätt. Yrkesmänniskan måste hela tiden vara lyhörd för de faktorer som kan påverka förhållandet. Det som kan upplevas som svårt med relationen till klienten är att man samtidigt som man skall vara tillmötesgående och tillgänglig så måste man kunna dra gränser och följa regler som hör yrkesrollen till. Inom den sociala branschen finns det även många oskrivna regler som man som yrkesmänniska förväntas följa. Därför är det av största vikt att man som professionell är säker i sin roll och vet vilka gränser man behöver dra. (Jeffs, 2010, 15-19)

När man arbetar med unga människor är kommunikationen med dem ett viktigt och centralt hjälpmedel i arbetet för att få kontakt med den unga människan och kunna bilda ett fungerande människorelation. Yrkesmänniskan kommunicerar främst för att skapa en relation, reda ut konflikter och för att visa uttryck för olika attityder och känslor. Genom diskussioner kan man diskutera problem, och lära den unga hur hon skall hantera sina känslor. Man kan även diskutera framtida mål och planer som den unga vill prata om. (Jeffs, 2010, 20-21)

Det är lätt hänt att man som professionell ställer vardagliga frågor, men inte bryr sig nämnvärt om svaret. Unga människor är ofta väldigt duktiga på att läsa av sådana frågor och som yrkesmänniska skall man också vara noga med att man verkligen tar sig tid till att höra på svaret. Kommunikation är inte bara att diskutera i verbal form utan man kan kommunicera lika mycket genom tystnad och kroppsspråk. Unga människor söker inte alltid någon att diskutera med, ibland vill de bara ha någon vuxen som kan höra på deras problem och funderingar. (Jeffs, 2010, 20-21)

För att unga människor skall klara av att bygga fungerande människorelationer så måste de ha förebilder. Därför är det viktigt som yrkesmänniska att man spenderar tid med ungdomarna så att de på så sätt kan ta modell och lära sig hur saker och ting fungerar i praktiken. Det är nyttigt att få ungdomarna aktiverade med såväl vardagliga sysslor som med nöjen och fritid. I början av klientförhållandet när ungdomen och yrkesmänniskan skall lära känna varandra för att den unga skall känna förtroende för den professionella så kan det många gånger vara lättare att göra någonting tillsammans för att lära känna varandra bättre. När ungdomarna får hitta på något roligt med personalen utanför enheten så växer ofta relationen mellan dem dramatiskt. (Jeffs, 2010, 21-22)

Varje ungdom behöver åtminstone en trygg vuxen som finns kvar i den ungas liv under en längre tid. Denna person kan vara exempelvis en förälder eller anhörig, egenvårdaren på barnskyddsensheten eller annan personal inom barnskyddet. Det här är extra viktigt då ett barn är klient inom barnskyddet eftersom tryggheten i barnets liv är rubbad på grund av livssituationen. För barn som har upplevt svåra saker kan det röra sig om små saker som har stor betydelse. (Pesäpuu & Lastensuojelun Keskusliitto, 2012, 16)

Ungdomsarbete kan jämföras med byggnadsarbete. För att kunna bygga en stadig grund så måste man först riva ner det som är gammalt eller förstört. Eftersom en ungdomsarbetare ofta arbetar med ungdomar i kriser och svåra situationer så måste den professionella kunna ge ett tryggt och stabilt intryck för att den unga människan skall kunna våga prata om det som är svårt. Yrkesmänniskan måste också vara finkänslig för de behov och önskningar den unga människan har även fast de inte alltid uttalas verbalt. (Jeffs, 2010, 42)

Sociologerna Burgess och Rock har på 1950-talet grundat en teori om ungdomars centrala behov, även kallat önskningar. Dessa kan förknippas med nya erfarenheter, säkerhet, bekräftelse och respons. Burgess och Rock påpekar att dessa skall tas på allvar eftersom de är livsnödvändiga för den unga individens utveckling och välbefinnande. (Moula, 2009, 139)

De båda sociologerna hävdar att ungdomar inte bara lär sig genom att sitta på skolbänken, lyssna på föräldrar eller fostrare och genom att ta modell på hur andra vuxna människor får saker och ting att fungera i praktiken. Det finns en stark drift hos unga människor att pröva på nya saker som ibland kan vara våghalsiga. De flesta ungdomar tycker om att pröva på nya saker och att lära sig genom "learning by doing" principen. Genom att pröva på hur saker och ting fungerar lär man sig på samma gång hur det verkligen fungerar i praktiken. Ungdomarna är duktiga på att läsa av vad vuxna tycker om deras beteende, och det är inte ovanligt att vuxna människor oroar sig för ungdomarnas upptåg när de inte sker under deras vakande öga. (Moula, 2009, 139-140)

Sociologerna hävdar också att familjen är ytterst viktig för ungdomarna när de vill ha en omgivning där de kan känna sig trygga och prata om sina problem. Ofta är föräldrarna duktiga på att läsa av ungdomarnas önskningar om äventyr, men de upplever många gånger oro eftersom de inte kan kontrollera situationen. Det leder i sin tur till att föräldrarna i vissa fall kan försöka kontrollera den unga människan och det kan påverka föräldrabarnrelationen på ett negativt sätt. När sådana situationer uppstår så är det viktigt att båda

parterna kan kommunicera och att den unga får föra fram sina önskningar och att den vuxna kan tala om sin oro och eventuella risker med den ungas handlande. (Moula, 2009, 140)

Bekräftelse är något som är viktigt för ungdomarnas sociala utveckling. Detta behov hänger starkt ihop med önskningsen att få pröva på nya erfarenheter. Ungdomarna vill få bekräftelse på sina egna handlingar, och inte känna press att handla på ett sätt föräldrarna på förhand bestämt och förväntat sig att ungdomen gör. Många föräldrar ger stöd och bekräftelse utan att alls hålla tillbaka. Föräldrarna måste vara försiktiga på denna front så att de inte ger sin bekräftelse i sådana fall där den kan skada den unga. Det är fostrarna själva som bestämmer var gränserna skall gå, men olagliga och omoraliska saker skall inte fostrarna ge sin bekräftelse på. (Moula, 2009, 140-141)

Ett behov som sociologerna anser att är nödvändigt för den ungas sunda utveckling är kärlek. Samhället har hittills inte skapat något annat forum för kärlek än familjen. Man kan inte bortse ifrån det faktum att barn och unga behöver trygga, fasta och kärleksfulla relationer. Föräldrarna måste vara delaktiga i barnens liv och det anses att riktigt sunda och kärleksfulla relationer uppstår vid tät kontakt med barnen och de unga. (Moula, 2009, 141)

Mattila (2012, 81) menar att för att barn skall kunna utveckla sina sociala färdigheter måste alla grundläggande behov vara tillgodosedda. Barn och unga behöver få möjlighet till socialt umgänge med barn och unga i samma ålder, men även med vuxna människor. Barn skall uppmuntras till att skaffa sociala relationer även utanför det närmaste sociala nätverket. Barn och ungdomar behöver också vägledning då det gäller att lära sig socialt samspel, gruppnormer och värderingar. Som vuxen måste man ge barnen möjlighet att självständigt utveckla sina sociala relationer. Varje barn behöver också känna att de tillhör ett sammanhang eller en grupp där de kan utvecklas i positiv riktning.

Det som kan vara frustrerande när man arbetar med barn och unga som har upplevt svåra saker är att de inte alltid följer till exempel gemensamma regler eller instruktioner från vuxna. Detta beteende kan kallas för inordningsproblematik och orsakerna till detta är oftast bristande sociala och emotionella färdigheter. Om de grundläggande behoven som en människa har försummas så bidrar det också till att dessa problem ökar markant. För att få till stånd en förändring i positiv riktning i sådana fall där inordningsproblematik finns krävs det ledarskapsförmåga och dessa barn och ungdomar påverkas starkt av hur de vuxna bemöter dem. (Mattila, 2012, 189)

Först när den vuxna kan kontrollera sina egna reaktioner och känslor kan hon påverka den unga människan positivt. Den professionella måste lära sig att agera och inte reagera på den ungas upptåg. Det krävs stora mått av självkännedom och självinsikt för att kunna behålla lugnet i våldsamma och turbulenta situationer då man allra helst skulle vilja visa någon form av stark reaktion mot den ungas beteende. Man måste dock komma ihåg att ett positivt vuxet ledarskap karakteriseras av just dessa tidigare nämnda egenskaper. (Mattila, 2012, 189)

Talesättet att det krävs en by för att uppfostra ett barn stämmer ganska bra. Det är de vuxnas ansvar att se till att barn och ungdomar får växa upp i en trygg och rogivande miljö. Barn och unga som inte får möjligheten till detta är i riskzonen för att utveckla problembeteenden. Därför måste fostrarna ha tydliga regler och ramar för hur man skall gå till väga för att tillgodose behoven och snabbt kunna agera om man ser att ett barn riskerar att utveckla problembeteenden. Vuxna skall inte söka efter syndabockar, och man skall jobba efter principen att det aldrig är för sent att få en människa på rätt spår igen. (Mattila, 2012, 313)

Alla barn och ungdomar behöver stöd och vägledning av vuxna fostrare för att få verktygen att bemästra den värld vi lever i. Oavsett om man är förälder, närstående eller i en roll som yrkesverksam kan man vara en vuxen som är mycket viktig för barnet eller ungdomen. En gemensam nämnare för många barn som har farit illa är att de inte har haft vuxna människor som har kunnat tillgodose alla deras grundbehov. Det är särskilt viktigt för dessa barn och unga att de känner att de har en vuxen som de har förtroende för och som de kan lita på. Ett barn behöver en vuxen som kan ge det den tid och kärlek det behöver för att kunna utvecklas till en sund individ. (Mattila, 2012, 325-323)

Att arbeta med barn och unga innebär att man är en ledare och en förebild för dem. För att kunna vara det behöver man ha god självkännedom och en stabil värdegrund att stå på. Man har en fantastisk möjlighet att påverka barnen och ungdomarna, men man skall också komma ihåg att det är en uppgift som kräver mycket ansvarstagande. Det ansvaret måste man som yrkesmänniska vara villig att ta för att förebygga utsatthet och marginalisering. (Mattila, 2012, 341, 343)

Mattila (2012, 285-290) anser att familjehem är den bästa lösningen för barn och unga som farit illa på grund av att föräldrarna inte kan tillgodose deras behov. Det finns ingen instans som kan ersätta den trygghet och goda atmosfär som en familj kan erbjuda men

familjehemmen kan i alla fall till en viss del ersätta det som en familj kan erbjuda. Det är viktigt att samarbetet fungerar med familjen, skolan och den ungas närmaste nätverk, allt detta för att trygga ungdomens sunda utveckling på bästa sätt. Det är viktigt att yrkesmänniskorna möter föräldrarna med respekt för att man tillsammans skall kunna arbeta för barnets bästa.

Allt socialt arbete skall göras med barnets och ungdomens välmående i centrum. Yrkesmänniskorna skall i varje enskilt fall utvärdera vilka åtgärder som är bäst för barnet/ungdomen. Det är många olika faktorer som skall tas i beaktande och därför är det en viktig uppgift att noggrant analysera olika alternativ och sedan välja det som är bäst för barnet i fråga. För att få ett framgångsrikt arbete med barn och unga måste alla yrkesmänniskor vara beredda att stiga utanför sina bekvämlighets- och sektorzoner för att de skall kunna ge ett så bra helhetspaket av stöd och vägledning som möjligt åt den unga. (Mattila, 2012, 291-299)

5 Etik och kvalitet inom barnskydd

Eftersom syftet i vårt lärdomsprov är att ta reda på hur barn och unga placerade på olika barnskyddsenheter behandlas av personalen anser vi att etiska frågor har en självklar plats i dispositionen. Vi tar upp allmänna etiska förhållningssätt inom socialt arbete och sedan går vi in på vad den finländska lagen säger om klientens ställning. Vi har också valt att ta upp FN:s barnkonvention, eftersom den också binder Finland att följa den. Därefter tar vi upp kvalitetsregler för anstaltsvård inom barnskyddet. Vi har valt att ha med dem i det här kapitlet eftersom de inte är bindande, men de rekommenderas att följa.

Etiska frågeställningar är alltid en del av socialt arbete. Som yrkesutövare inom det sociala området är det viktigt att veta vilken etisk värdegrund man står på, speciellt som man arbetar med människor i utsatta livssituationer. På grund av att klienterna automatiskt har mindre makt än yrkesmänniskorna över situationen, är det viktigt att arbetarna med utbildning inom det sociala området tänker på hur de använder sin makt, och inte utnyttjar den svagare partens underlägsenhet. (Meeuwisse, Sunesson & Swärd, 2006, 227)

Mötet med människor är en central del av socialt arbete. Bemötandet är viktigt och påverkar hela klientrelationen. Den professionella skall tänka på att inte låta förutfattade meningar påverka bemötandet, och ansvaret för att bemötandet blir sakligt ligger inte på

klienten. I bemötandet av klienten spelar också tonfall, språkbruk och kroppsspråk en stor roll. Respekt för klienten som människa är viktigt, och att man bemöter henne med vänlighet. Det är också viktigt att tänka på att klientrelationen blir så jämlik som möjligt. Man skall också som yrkesutövare tänka på att bemötandet inte blir så byråkratiskt, utan att det finns en viss lätthet i bemötandet. (Meeuwisse, Sunesson & Swärd, 2006, 228)

Fackorganisationen Talentia rf har gett ut en skrift med etiska regler för de som arbetar inom den sociala branschen. Ett allmänt mål för allt socialt arbete är att öka människors välmående. Dessa etiska regler grundar sig på mänskliga rättigheter, och yrkesmänniskan skall alltid ha dessa som grund för sitt handlande. De mänskliga rättigheterna bygger på att människan har ett värde i sig som människa, och det är oberoende av personens uppförande och agerande. De etiska reglerna tar sig ytterst uttryck genom några principer som yrkesutövaren inom det sociala området skall följa. (Talentia, 2005, 7-8)

Klienten har självbestämmanderätt. Yrkesutövaren skall respektera klientens värden och levnadsval, och verka för att klienten skall få göra egna val. För sina egna val och följderna av dem har en myndig klient ansvar. Yrkesmänniskan skall alltid göra klienten så delaktig i sitt ärende som möjligt, och alltid ta till vara de resurser som finns hos klienten och i hennes närmiljö. Yrkesutövaren skall främja klientens påverkningsmöjligheter och på så sätt motverka marginalisering. Yrkesmänniskan skall se till klientens hela levnadssituation och beakta även familjen och närmiljön. En klientrelation är förtrolig och yrkesmänniskan bör respektera klientens privatliv och beakta tystnadsplikten. (Talentia, 2005, 8)

5.1 Förenta Nationernas konvention om barnens rättigheter

När man talar om etik i socialt arbete har man ofta de mänskliga rättigheterna som grund. Eftersom vi i vårt lärdomsprov har undersökt personer som bott på barnskyddsenshet och eftersom man slutar att vara klient inom barnskyddet då man fyller 18 år, har vi valt att kort behandla FN:s konvention om barnets rättigheter. Den innehåller bestämmelser om barnens mänskliga rättigheter, och de länder som har anslutit sig till dessa bestämmelser är rättsligt bundna av dem. Finland har undertecknat konventionen år 1990 och ratificerat konventionen 1991 (Förenta nationerna, 2013).

I den första och andra artikeln i Förenta Nationernas barnkonvention avses varje människa under 18 år vara ett barn, om inte ett lands lag gör barn myndiga tidigare. De stater som undertecknat konventionen skall försäkra sig om att de rättigheter som tillskrivs barn i

denna konvention tilldelas barnen, oavsett ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk åskådning, ursprung, egendom, handikapp, börd och övrig ställning. Staterna skall också se till att barn inte diskrimineras på grund av föräldrarnas eller vårdnadshavarnas ställning, verksamhet, åsikter eller tro. (Förenta nationernas barnkonvention)

Enligt tredje artikeln i barnkonventionen skall ett barn alltid vara i första rummet då åtgärder som rör barnet vidtas. Detta gäller oavsett om det är offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, myndigheter eller lagstiftande organ. Staterna skall vidta de lagstiftande- och administrativa åtgärder som behövs för att de skall kunna ta ansvar för barnets skydd och omvårdnad, med hänsyn till vårdnadshavarnas rättigheter och skyldigheter. Konventionsstaterna skall se till att de institutioner som har ansvar för vård eller skydd av barn uppfyller de normer som finns, till exempel vad gäller säkerhet, hälsa, personalens antal och lämplighet. (Förenta nationernas barnkonvention)

Barn skall inte enligt den nionde artikel i FN:s barnkonvention skiljas från sina föräldrar mot sin vilja, utom i de fall där behöriga myndigheter anser att det är nödvändigt för barnets bästa. I fall där barn skiljs från sina föräldrar skall alla berörda parter ha rätt att delta i förfarandet och ge sin synpunkt. För att förhindra att barn far illa, genom till exempel våld, övergrepp, vanvård eller misshandel skall staterna vidta lämpliga åtgärder, såsom administrativa, lagstiftande- och sociala åtgärder, detta nämns i den nittonde artikeln. Dessa åtgärder bör innefatta effektiva förfaranden för rapportering, uppföljning, identifiering, behandling och undersökning. Om ett barn inte kan bo med sina föräldrar skall staten enligt den tjugonde artikeln i barnkonventionen särskilt stöda det, och erbjuda alternativ omvårdnad. Vid valet av en sådan institution skall hänsyn tas till kontinuitet i barnets uppfostran samt till barnets etniska, religiösa, kulturella och språkliga bakgrund. (Förenta nationernas barnkonvention)

5.2 Klientens ställning och rättigheter inom socialvården

Syftet med Lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (2000/812 § 1-3) är att främja klientens medverkan i ärenden som gäller klienten själv, samt att främja klientens rätt till gott bemötande och god service inom socialvården. Lagen gäller både den socialvård som myndigheter ordnar och den socialvård som ordnas inom den privata sektorn. En klient inom socialvården är en person som ansöker om eller anlitar socialvård.

En klient inom socialvården har rätt att få socialvård av god kvalitet och med gott

bemötande. Klienten får inte diskrimineras av den som ger socialvård. En klient har rätt att bli bemött så att hans eller hennes människovärde inte kränks och med respekt för hans eller hennes övertygelse och integritet. Klientens egna önskemål, fördelar och individuella behov, samt modersmål skall beaktas då man lämnar socialvård. Personalen inom socialvården skall utreda för klienten de olika alternativ som finns för honom eller henne, samt hans eller hennes rättigheter och skyldigheter. Denna utredning skall vara sådan att klienten förstår dess innehåll och betydelse. (2000/812 § 4-5)

Då en person blir klient inom socialvården skall man utarbeta en service-, vård-, rehabiliterings- eller annan motsvarande plan. Planen skall göras tillsammans med klienten, om det inte förekommer uppenbara hinder för det. Då en klient får del av socialvård och då åtgärder planeras skall klientens åsikt och önskemål beaktas. Klienten skall få vara med och planera vilka tjänster han eller hon tar del av. En minderårigs klientens önskemål och åsikt skall beaktas, med tanke på klientens ålder. I alla tjänster som gäller minderåriga skall man i första hand beakta den minderårigas intresse. (2000/812 § 8, 10)

5.3 Kvalitetskriterier inom barnskydd

Man har år 2004 för första gången gett ut nationella kvalitetskriterier för anstaltsvården av omhändertagna barn i Finland. Skriften har getts ut av Lastensuojelun Keskusliitto. Kriterierna syftar till att ge gemensamma kvalitetsregler för barnskyddet i Finland, för kommuner och privata aktörer. Kriterierna är skrivna ur barnens synvinkel, och följer deras behov. Kriterierna är till för att hjälpa kommunerna att följa upp vården, för enskilda aktörer att kartlägga och bedöma sin verksamhet och de finns till som hjälp då ett barn skall placeras. Kriterierna kan också fungera som hjälpmedel på högre övervakande nivå. Målet med kvalitetskriterierna är att göra vården så transparent som möjligt för barnen, deras familjer, beslutsfattarna och den stora allmänheten. (Lastensuojelun Keskusliitto, 2004, 5)

Anstaltsvården bygger på tre skilda delar, placering, vård och uppfostran samt eftervård. Dessa skeden i vårdprocessen syftar till att göra vården av barnen så fungerande som möjligt och trygga barnens utveckling. För att vården på barnskyddsenheten skall fungera bra måste man inom personalen ha klara målsättningar och värderingar, och utbildad personal. Barnskyddsenheten skall också skriftligt dokumentera hurdan vård man erbjuder, för att detta sedan skall kunna ingå i de omhändertagna barnens vård- och fostringsplan.

Enhetens ledning skall följa upp att målen och värderingarna uppfylls, och att lagen följs. Verksamheten skall aktivt övervakas för att man skall kunna göra förändringar i vården ifall det behövs, och för att detta skall kunna ske bör man ha ett nära samarbete med samarbetspartners och anhöriga. (Lastensuojelun keskusliitto, 2004, 10-11)

Det första skedet i vårdprocessen omfattar det arbete som görs innan barnet placeras på barnskyddsenheten eller då barnet nyss placerats på enheten. Man talar med barnet och vårdnadshavarna för att kartlägga orsakerna bakom placeringen, om de själva är medvetna om hur situationen ser ut och varför placeringen är nödvändig. Man försöker kartlägga barnets bakgrund, exempelvis tidigare placeringar, och få en bild av barnets vardagsliv. Då bakgrunden är kartlagd försöker man göra en bedömning av hur lång vården blir. Vid valet av placeringsenhet ser man till barnets bästa, och tar också barnets egna åsikter i beaktande. (Lastensuojelun keskusliitto, 2004, 16-17)

Innan barnet placeras skall det besöka barnskyddsenheten för att bekanta sig med stället. Enheten skall ha en plan på hur man introducerar enheten för barnet och man skall försöka skapa en välkomnande stämning så att barnet skall känna att enheten kan tillgodose barnets behov och placeringen inte är ett straff. Man försöker diskutera med barnet och vårdnadshavarna ifall det finns saker de oroar sig för, och om de känner skam och misslyckande i och med placeringen. Först efter detta besök tas det slutgiltiga beslutet ifall barnet placeras på den här enheten, och efter det informerar man personalen och de andra barnen på enheten. (Lastensuojelun keskusliitto, 2004, 18-19)

Då barnet flyttar till barnskyddsenheten är det viktigt att det känner sig välkommet och att situationen känns trygg. Det är viktigt att man inom personalen sätter tid på att ta emot det nya barnet, så att någon har tid med det. I bemötandet då man tar emot barnet till enheten skall man ta hänsyn till barnets ålder och utvecklingsnivå. Barnet skall känna att det har en privat sfär och att man respekterar dess integritet. Personalen skall i sitt bemötande visa att man värdesätter barnet och att man ser positivt på barnets möjligheter. I bemötandet av föräldrarna är det viktigt att det framkommer att föräldraskapet inte tar slut i och med placeringen och att man skall samarbeta mot gemensamma mål. (Lastensuojelun keskusliitto, 2004, 22)

Då barnet placerats på barnskyddsenheten gör man upp en vård- och fostringsplan. Barnet kan ha många dåliga erfarenheter från uppväxten och därför är det viktigt att man även visar på dess rättigheter, samtidigt som man förklarar de regler som gäller och vilka skyldigheter det har. Man försöker lära barnet att uttrycka sina känslor och önskningar,

samtidigt som det även skall lära sig att förstå andras känslor och respektera dem. Då personalen visar vad som är rätt och fel för barnet skall de beakta dess ålder och utvecklingsnivå. Personalen skall också sträva efter ett gott samarbete med människor i barnets omgivning för barnets bästa. (Lastensuojelun keskusliitto, 2004, 24-26)

Då placeringen avslutas borde målen i vård- och fostringsplanen ha uppfyllts. Personalen skall tillsammans med barnet gå igenom ifall målen i planen har uppfyllts, och hur placeringen har påverkat barnet. Innan barnet flyttar från enheten skall personalen tillsammans med det göra upp en plan för hur man skall gå vidare. Barnet skall få klart för sig vad som är på dess eget ansvar efter placeringen. Från enhetens sida skall man ta emot feedback både av barnet och barnets vårdnadshavare för att kunna utveckla verksamheten vidare. (Lastensuojelun keskusliitto, 2004, 27)

6 Barnskydd i Finland

I det här kapitlet kommer vi att ta upp hur barnskyddet är organiserat i Finland. Vi skall reda ut vad olika begrepp betyder och hur systemet ser ut. Vi skall ta upp på vilka grunder ett omhändertagande kan göras, vem som har rätt att fatta ett sådant beslut och vilka alternativ som finns om ett omhändertagande blir aktuellt. Vi tar upp vad som händer efter en placering, och vad lagen säger om begränsningar under placeringen. Vi kommer att använda oss av de centrala lagarna inom området samt litteratur inom området som rör Finland för att få en tydlig bild. Vidare kommer vi att ta upp statistik över situationen i Finland idag.

Barnskyddslagen finns till för att trygga barnets uppväxt, utveckling och ge skydd i särskilda situationer. I första hand så ligger ansvaret på vårdnadshavarna och myndigheternas uppgift är att erbjuda stöd i de situationer där det är nödvändigt. Myndigheterna skall ordna de tjänster och stödåtgärder som behövs så att barnet så länge som möjligt kan bo med sina vårdnadshavare. Till barnskydd hör både barn- och familjeinriktat barnskydd. Barnskydd innefattar utredning av behov av barnskydd, klientplaner, stödåtgärder inom öppenvården, brådskande placering, omhändertagande samt vård utom hemmet. (Barnskyddslagen 2007/417 § 1-3)

Syftet med barnskydd är att underlätta barnets utveckling och välfärd i speciella situationer, genom att först och främst stödja vårdnadshavarna som ansvarar för barnets uppfostran. Barnskyddet skall fungera förebyggande i de situationer där det går och sträva

efter så tidiga ingripanden som möjligt. Tillvägagångssättet inom barnskydd skall vara finkänsligt, och man skall alltid se till barnets bästa. Då en bedömning görs över åtgärder som skall vidtas skall man uppmärksamma att barnet skall ha rätt till harmonisk utveckling och kontinuerliga nära relationer, förståelse och ömhet, en utbildning enligt barnets eget önskemål, en trygg uppväxtmiljö, utveckling till självständighet, påverkningsmöjligheter över sitt eget liv samt att hänsyn skall tas till barnets språkliga, kulturella och religiösa bakgrund. (Barnskyddslagen 2007/417 § 4)

6.1 Omhändertagande

Myndigheter och anställda som på olika sätt kan komma i kontakt med barnet har anmälningsskyldighet om de misstänker att det finns brister i omvårdnaden av barnet. Till dessa hör exempelvis anställda inom social- och hälsovården och undervisningsväsendet, dessa preciseras noggrannare i lagen. Trots eventuella sekretessbestämmelser som förekommer är man skyldig att göra en barnskyddsanmälan. (Barnskyddslagen 2007/417 § 25)

När en anställd inom barnskyddet fått kännedom om ett barnskyddsärende måste det genast göras en bedömning ifall ärendet är brådskande eller inte. Ifall ärendet inte är brådskande skall ändå en utredning göras inom sju vardagar efter att informationen inkommit. Under utredningen skall man utreda barnets familjesituation och ifall det finns behov av barnskyddsåtgärder. Ifall klientrelationen inom barnskyddet fortgår så kan det röra sig om stödåtgärder inom öppenvården eller en placering för vård utom hemmet. (Barnskyddslagen 2007/417 § 26, 27)

Den myndighet som ansvarar för socialvården kan enligt Barnskyddslagen (2007/417 § 40, 43) fatta beslut om omhändertagande. Detta gäller om det finns brister i barnets uppväxtförhållanden och i omsorgen om barnet och om dessa äventyrar barnets hälsa, eller om barnet självt med sitt handlande äventyrar sin hälsa, och om inga andra åtgärder inom barnskyddet är lämpliga för att trygga barnets hälsa och omhändertagandet anses motsvara barnets bästa. Om omhändertagande och vård utom hemmet beslutar en tjänsteinnehavare.

Om ett barn befinner sig i omedelbar fara på grund av brister i omsorgen och uppväxtförhållandena och om dessa hotar barnets hälsa, eller om barnet självt allvarligt hotar sin egen hälsa, och om inga andra åtgärder, bland annat de som nämns i tidigare stycken, anses lämpliga, kan barnet brådskande placeras i vård utom hemmet. Detta gäller

om lämplig och behövd vård inte kan ordnas på annat sätt. En brådskande placering kan fortgå i högst 30 dagar. Under dessa 30 dagar skall en utredning göras, och i vissa fall kan den brådskande placeringen förlängas med ytterligare trettio dagar för att utredning skall kunna göras. (Barnskyddslagen 2007/417 § 38)

6.2 Vård utom hemmet

Vård utom hemmet innebär att vården och fostran av ett omhändertaget, öppenvårdsplacerat eller brådskande placerat barn ordnas utanför hemmet. Vården kan ordnas i familje- eller anstaltsvård, eller på annat motsvarande sätt. Då man väljer platsen för vården skall man ta hänsyn till upprätthållande av syskonförhållanden, och andra mänskliga relationer, samt fästa uppmärksamhet vid grunderna för placeringen. Man skall också ta hänsyn till barnets språkliga, kulturella och religiösa bakgrund. Anstaltsvård skall ordnas om man inte på lämpligt sätt kan ordna vårdnaden av barnet som familjevård. (Barnskyddslagen 2007/417 § 49-50)

Vård utom hemmet kan ordnas bland annat som familjevård, i professionella familjehem, som anstaltsvård eller på något annat sätt som motsvarar barnets behov. Familjevård innebär att barnet vårdas i ett privat hem. Familjevård och placering i fosterhem används då man anser att barnet inte är i behov av anstaltsvård. Då de som ansvarar för barnets angelägenheter väljer placeringsform skall barnets bästa stå i centrum och man skall beakta att placeringen motsvarar barnets behov på bästa sätt. Man väljer det placeringsställe som bäst motsvarar barnets behov, och till exempel barnets ålder skall inte spela in. (Saastamoinen, 2008, 27-29)

Professionella familjehem är en placeringsform mellan fosterhem och anstaltsvård. Dessa verkar under övervakning av Regionförvaltningsverken, och kan fungera på olika sätt. De kan vara som hem där vårdarna bor med de placerade barnen, eller så kan de fungera som barnskyddsanstalter med en yrkespersonal inom området. På professionella familjehem vårdas ofta barn som inte kan placeras i fosterfamiljer på grund av att de är svårskötta. Detta är möjligt för att personalen har en utbildning som lämpar sig för fostran och vård av omhändertagna barn. (Saastamoinen, 2008, 29-30)

De placeringsplatser som ordnar anstaltsvård är barnhem, ungdomshem, skolhem och andra liknande platser. Barnskyddsanstalter upprätthålls av staten, kommunen eller privata aktörer. Det är barn som kräver mycket vård eller som är svåra att vårda som placeras på

anstalt. Anstaltsvård passar också då placeringen är tillfällig. I sådana fall är det viktigt med ett tätt samarbete mellan föräldrarna och placeringsplatsen. Även om familjevård alltid skall komma först i fråga placeras många barn på anstalt. Det är vanligt att barn i puberteten placeras på anstalt. (Saastamoinen, 2008, 30-31)

Den socialarbetare som har ansvar för det placerade barnet skall under placeringen samarbeta med barnet, föräldrarna eller vårdnadshavarna till barnet, samt med representanter från platsen för vården utom hemmet. Socialarbetaren skall också se till att det för barnet förklaras varför det är placerat för vård utom hemmet, samt vilka andra åtgärder som vidtagits. Detta skall förklaras på ett sätt som anpassats efter barnets ålder och utvecklingsnivå. För barnet skall det ordnas med tillräcklig tid tillsammans med socialarbetaren för att diskutera och samtala om frågor som gäller barnet självt och placeringen. Detta skall antecknas i en särskilt utförd klientplan. (Barnskyddslagen 2007/417 § 52-53)

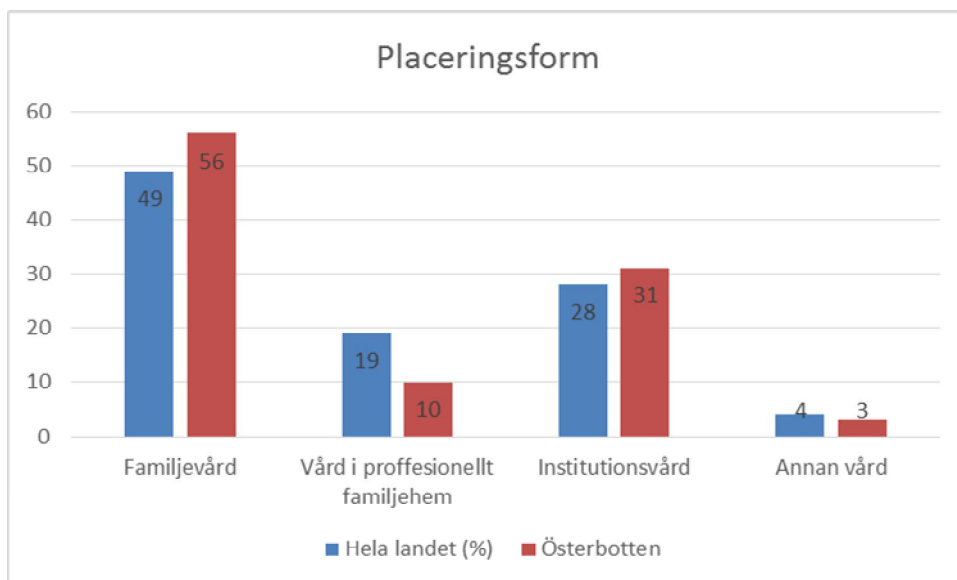
Ett barn som placerats i vård utanför hemmet skall tryggas möjligheten att uppehålla viktiga relationer med till exempel föräldrar och syskon, samt andra viktiga personer. Detta skall ordnas genom att barnet kan ta emot besök på placeringsstället och besöka dem utanför platsen för vård utom hemmet. Dessutom skall barnet ha möjlighet att ha förtrolig kontakt med viktiga personer via telefon, samt sända och ta emot till exempel brev. Personalen på platsen som ansvarar för vården utom hemmet skall stöda och främja möjligheten att hålla kontakten med närstående personer. De myndigheter som ansvarar för placeringen skall beakta att avståndet inte är så långt att det förhindrar möjligheten till kontakt med närstående personer. (Barnskyddslagen 2007/417 § 54)

Vård utom hemmet kan enligt Barnskyddslagen (2007/417) ordnas på barnskyddsanstalter, som till exempel barnhem och skolhem (§ 57). En barnskyddsanstalt skall ha tillräckliga och ändamålsenliga lokaler och utrustning. I en barnskyddsanstalt skall det finnas en eller flera bostadsenheter. (§58) I en bostadsenhet får samtidigt högst sju barn eller unga vårdas. På en barnskyddsanstalt med flera boendeenheter får det högst vårdas 24 barn eller unga samtidigt. På en enhet skall det finnas minst sju anställda som jobbar med vård och fostringsfrågor. (§59) Personalen på en barnskyddsanstalt skall vara tillräckligt stor, och yrkesutbildad inom socialvården (§60).

I Finland placerades 8 964 barn under år 2011. Motsvarande antal i Österbotten var 140 barn. Alternativen då ett barn placeras i vård utom hemmet är familjevård, vård i professionella familjehem, institutionsvård eller någon annan form av vård. Vanligast är att

man placeras i familjevård, 49 % av alla placeringar i landet var just den här formen. Motsvarande siffra var i Österbotten 56 %. Se figur 1. (Kuoppola & Säkkinen, 2012, 22)

Figur 1. Omhändertagna barn enligt placeringsform i hela Finland och Österbotten 2011.



6.3 Begränsningar

Begränsande åtgärder under vård utom hemmet får bara användas om man kan anse att de är nödvändiga för att uppnå målet med placeringen, eller om det krävs för att trygga barnets egen eller någon annans hälsa eller säkerhet. Åtgärderna skall genomföras på ett tryggt sätt, och personalen måste hela tiden respektera barnets människovärde. Åtgärderna skall diskuteras i tillräcklig omfattning med barnet. Av de begränsande åtgärder som finns nämnda i Barnskyddslagen är det bara begränsning av kontakter som kan användas då placering utom hemmet ordnas som familjevård. De övriga åtgärderna tillämpas endast inom anstaltsvård. Länsstyrelsen övervakar särskilt användningen av begränsande åtgärder vid barnskyddsanstalter. Då begränsande åtgärder tillämpas skall anteckningar göras för att trygga uppföljningen och övervakningen. Anteckningarna skall innehålla bland annat en beskrivning av den begränsande åtgärden, orsaken till åtgärden, namnet på den som beslutit om åtgärden, åtgärdens varaktighet, barnets åsikt i frågan och beskrivning över hur barnet själv hörts före åtgärden. (Taskinen, 2007, 98-99, Barnskyddslagen 2007/417 § 62-64)

Ett barn som vårdas utom hemmet har rätt att hålla kontakt med sina närstående och endast av vissa orsaker kan kontakten med dessa begränsas. Det kan vara ifall kontakten äventyrar

målet med omhändertagandet, ifall kontakten är en fara för barnets liv, hälsa, säkerhet eller utveckling, ifall en begränsning är nödvändig för att trygga familjens säkerhet eller ifall ett barn som fyllt 12 år, eller ett yngre barn som anses så utvecklat att dennes vilja kan beaktas, motsätter sig kontakten med en person. Beslutet om begränsning av kontakterna fattas av den socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter, eller brådslande av en annan socialarbetare. Beslutet varar för ett år i gången. Kontakterna kan begränsas genom att barnet inte får träffa närstående, inte ha kontakt via telefon eller dylikt eller inte ha rätt att brevväxla med närstående. (Taskinen, 2007, 99-100, Barnskyddslagen 2007/417 § 62, 63)

Föreståndaren för anstalten eller en annan person i anstaltens vård- och fostringspersonal får hålla fast barnet för att lugna ner det. Detta får göras ifall barnet på grund av sitt hotfulla eller förvirrade beteende hotar att skada sig självt eller andra, om det är nödvändigt för att trygga barnets eller någon annans liv, hälsa eller säkerhet eller om barnets beteende hotar att skada egendom betydande. Under fasthållandet kan man också förflytta barnet, och fasthållandet skall upphöra då det inte längre finns orsak att hålla fast barnet. Fasthållandet skall till sin karaktär vara vård- och omsorgsbetonat, och anses vara försvarligt med tanke på barnets beteende. Den som hållit fast barnet skall göra en skriftlig rapport till föreståndaren. (Taskinen, 2007, 103, Barnskyddslagen 2007/417 § 68)

Om det är nödvändigt för barnets omsorg och om det motsvarar barnets bästa, får ett barn som vårdas på anstalt för en viss tid förbjudas att avlägsna sig från anstaltens område, anstalten eller en viss bostadsenhets lokal. Detta får göras ifall orsaken till omhändertagandet är att barnet med bruk av alkohol eller andra droger allvarligt äventyrar sin hälsa, om barnet genom att begå en brottslig handling äventyrar sin hälsa och utveckling eller om barnet under sin vistelse på anstalten begått någon av de tidigare nämnda handlingarna. Denna begränsning får också användas ifall barnets beteende hotar att skada barnet självt och en sådan begränsning anses nödvändig. Begränsningen av rörelsefrihet får vara högst i 30 dygn åt gången. Föreståndaren för anstalten eller en person utsedd av denne får besluta om begränsning av rörelsefriheten i högst sju dygn. Beslut om längre begränsningar fattas av socialarbetare. (Taskinen, 2007, 104, Barnskyddslagen 2007/417 § 69)

Ett barn som vårdas på anstalt får enligt Barnskyddslagen (2007/417 § 70) isoleras från andra barn på anstalten om barnet med sitt beteende är till fara för sig självt eller andra eller om isolering av någon annan orsak är nödvändig för att trygga barnets hälsa, liv och

säkerhet. Isoleringen får inte pågå längre än vad vården och omsorgen om barnet förutsätter och skall avslutas genast då den inte längre kan anses nödvändig. En isolering får inte fortgå längre än 24 timmar utan nytt beslut, och inte heller då längre än 48 timmar. Föreståndaren eller en person förordnad av föreståndaren fattar beslut om isolering. Under isoleringen skall barnet vara under ständig tillsyn av personalen, och en särskild person med ansvar för barnets säkerhet skall utses. (Taskinen, 2007, 104-105)

6.4 Eftervård

När en placering utom hemmet upphör, har den myndighet som ansvarat för placeringen skyldighet att ordna eftervård. Detta gäller också om barnet varit placerat utom hemmet som en öppenvårdsåtgärd. Skyldigheten att ordna eftervård upphör senast då personen fyllt 21 år, eller då fem år har förflutit sedan barnet efter att placeringen upphörde varit klient inom barnskyddet. Eftervården liknar till sitt innehåll öppenvårdens stödåtgärder, och ordnas för att stödja barnet eller den unga personen, föräldrarna eller vårdnadshavarna samt andra som ansvarar för barnets eller den unga personens vård och fostran. Som en del av eftervården kan den unga få ekonomiskt stöd för att bygga upp ett självständigt boende, och hjälp med de utgifter som det innebär. (Barnskyddslagen 2007/417 § 75-77) Syftet med eftervården är att stödja den ungas återgång till ett självständigt liv. Behovet av eftervård skall kartläggas och de olika stödåtgärderna nedtecknas i en plan för eftervård. (Saastamoinen, 2008, 60-61)

7 Problematik inom anstaltsvård

I det här kapitlet kommer vi att ta upp hur det är att bo på barnskyddsenshet och den speciella problematik som förknippas med en uppväxt som klient inom barnskyddet. Då man bor på barnskyddsenshet är personalen en viktig del av ens uppväxt, och de vuxna får fungera som förebild. Vi kommer att gå in på den växelverkan som finns mellan omhändertagna barn och personal på barnskyddsenshet. En uppväxt på en barnskyddsenshet skiljer sig från en uppväxt i en familj, och vi kommer att se närmare på hur dessa två skiljer sig från varandra och hur detta påverkar en klient inom barnskyddet.

7.1 Uppväxt på barnskyddsenshet

Ett omhändertagande upplevs ofta som en stor och drastisk lösning, men det är det som sker efter omhändertagandet som påverkar barnet mest. Omhändertagandet är ofta en tung process för barnet eftersom det oftast inte väljer det självt, och detta leder till skam och skuldkänslor. Även om tiden på barnskyddsenshet inte förknippas enbart med negativa upplevelser, vill få i vuxen ålder berätta att de bott på barnskyddsenshet då de var unga. (Roos, 2004, 120)

I och med placeringen förändras mycket i barnets liv. Även om man inte kommer från en kärnfamilj innebär placeringen stora omställningar då man nu inte bor med familjen över huvud taget. Ett barn tvingas ofta byta skola på grund av placeringen, och kan inte heller hålla kontakten med vänner på samma sätt som tidigare. Detta leder till att många vänskapsband bryts. Utöver den problematik som uppstår då ett barn placeras på enhet finns det också problematik med i bakgrunden, vilken är orsaken till placeringen, och det gör att de nya problemen känns extra betungande. (Bardy, 2013, 95)

Barn och unga behöver känna att de har ett sammanhang och att någon bryr sig om dem, och eftersom föräldrarna inte är en del av vardagen är det naturligt att de söker sig till personalen istället för att få trygghet och bekräftelse. Barnen vill känna att de är delaktiga och kan påverka sitt eget liv. Barn som bor länge på barnskyddsenshet börjar mer och mer söka efter viktiga personer som de kan spendera tid med och ty sig till bland personalen. Förhållandet mellan klient och personal är individuellt, vissa relationer påminner mera om kompis-relationer och vissa mer om förälder-barn-relationer. Barnen visar sina känslor på olika sätt åt olika personer i personalen, med vissa uppstår det lättare konflikter och med vissa är det lättare att prata förtroligt. (Roos, 2004, 122-123)

På barnskyddsenshet jobbar personalen oftast i tre skift, detta är en sak som påverkar barnen. Barn tenderar att ställa sitt liv efter när för dem viktiga personer ur personalen är i jobb. Barnen frågar efter arbetslistor av personalen och pratar sinsemellan om vem som kommer i jobb. Detta behöver inte betyda att de tycker illa om någon ur personalen utan att de har personer ur personalen som de tyr sig extra mycket till. Detta leder till att de ibland till och med strukturerar sin dag så att de får så mycket tid som möjligt tillsammans med den här personen då han eller hon är i jobb. (Roos, 2004, 123)

Även om en barnskyddsenshet inte alltid kan ses som en sluten anstalt kan den ändå ha en marginaliserande effekt för de som bor en längre tid på enheten. För att få uppmärksamhet

och för att skapa sig en identitet på barnskyddsenheter kan vissa använda sin verbala förmåga för att reta andra barn och personalen. Dessa barn dras till varandra och bildar små grupper, där den gemensamma faktorn är att de är "bråkstakar". Alla vill ha en identitet på barnskyddsenheter, och om barnet upplever att det inte har någon identitet där, tenderar barnet att ta rollen som "värsting", för att skapa sig en identitet. (Roos, 2004, 126)

Vistelsen på barnskyddsenheter blir en del av barnets uppväxt, och därmed en del av barndomsminnena. Därför borde tiden på enheten vara en positiv upplevelse som fört dem framåt i livet, och barnet borde hitta människorelationer som är viktiga för dem på enheten. Det skulle vara viktigt att barnet också har relationer utanför barnskyddsenheter, och att det finns personer i barnets närhet som varit med under hela processen. En placering får inte förstöra det sociala nätverk som ett barn har före placeringen. (Roos, 2004, 129)

7.2 Ungas upplevelser av placering utom hemmet

Barnombudsmannen i Sverige har gett ut en bok, *Bakom fasaden: barn och ungdomar i den sociala barnvården berättar*, som tar upp barn och ungas egna upplevelser av att vara placerade på så kallade HVB-enheter, hem för vård och boende för unga. Barnombudsmannen har vid flera tillfällen träffat svenska ungdomar för att få en så bra bild som möjligt av deras upplevelser. (Barnombudsmannen, 2011, 3) Vi har valt att ta med vissa av dessa berättelser för de ger en inblick i hur unga själva upplever en vistelse på barnskyddsenshet. Eftersom Sverige liksom Finland är ett välfärdssamhälle och deras socialvård är uppbyggd på ett liknande sätt som Finlands, tror vi inte att dessa ungdomars upplevelser skiljer sig nämnvärt från finska ungdomars upplevelser. Dessutom ligger länderna geografiskt nära varandra och påverkas av varandra.

Ungdomar upplever att de inte kan påverka sin vardag på enheten och att deras röst inte blir hörd när de försöker föra saker på tal. De upplever att deras frihet försvinner då de kommer in i systemet som finns på enheten. Det pratas mycket om regler och vilka skyldigheter de har, men väldigt lite om deras rättigheter. Dessutom finns det många oskrivna regler som de borde förstå att följa. Ungdomarna upplever att de bestraffas kollektivt, då det bara är en som gjort fel. Personalen kan inte heller alltid motivera bestraffningarna på ett relevant sätt. (Barnombudsmannen, 2011, 13-15)

Ungdomarna upplever inte att enheten där de är placerade känns som ett hem. Den största orsaken till det är att personalen kommer och går hela tiden, så är det inte i ett vanligt hem.

De upplever att reglerna gör att det är svårt att ha kamrater, speciellt att ha dem på besök på enheten, de besöker hellre kamraten i dennes hem. Kompisrelationer påverkas av att de känner skam över att bo på enheten. Av personalen krävs insatser för att underlätta sociala kontakter, eftersom en placering inte skall leda till att alla sociala kontakter tas ifrån barnen. (Barnombudsmannen, 2011, 18-19)

De barn och unga som bor på barnskyddsenhet beskriver hur de upplever att personalen kränker deras integritet. Speciellt svårt upplever de att det är att de inte kan ha något privatliv. De känner sig stressade för att någon ur personalen när som helst kan komma in i deras rum, ibland även utan att knacka. Deras mobiltelefoner och datorer kan också bli beslagtagna, och då kan någon ur personalen gå igenom innehållet i dem, vilket känns kränkande. Personalen kan också vara närvarande då ungdomarna talar i telefon med någon närstående. Ungdomarna har ibland skrivit under kontrakt där de godkänner reglerna som enheten de bor på har, och dessa kontrakt kan innehålla saker som inte motsvarar det som står i lagen. (Barnombudsmannen, 2011, 21-22)

I denna utredning kommer det också fram att ungdomarna inte tycker att personalen bemöter dem på ett bra sätt. Personalen är inte tillgänglig om ungdomarna har något som bekymrar dem, och de tar inte deras problem på allvar. Ungdomarna känner att de skulle vilja att personalen visade ömhet mot dem, då de inte bor med sin familj och kan få trygghet därifrån, men ungdomarna berättar att personalen inte visar några känslor eller någon ömhet. De beskriver också hur viktigt det är med personer i personalen som de kommer bra överens med, och hur viktiga de här personerna blir för dem. Det handlar om att personalen prioriterar ungdomarna och spenderar tid tillsammans med dem, och att de visar att de förstår ungdomarna och tar deras problem på allvar. (Barnombudsmannen, 2011, 22-23)

En sak som ungdomarna tar upp är tillgången till fritidsaktiviteter och hobbyer. De tillbringar väldigt mycket tid på enheten där de bor, och där finns inte alltid så mycket att göra, det blir mycket tv-tittande. Personalen visar inte heller sitt engagemang för att hitta på något tillsammans med ungdomarna. Alternativen begränsas också av att det finns lite pengar att hitta på något med. En annan sak som ungdomarna tar upp är att de har mycket begränsad tillgång till datorer. De skulle vilja använda datorn till att hålla kontakten med vänner och familj, men får inte alltid använda datorn. (Barnombudsmannen, 2011, 61-62)

7.3 Följder av placering

Enligt en finsk undersökning klarar sig barn och unga som är placerade i vård utom hemmet sämre än jämnåriga som inte är klienter inom barnskyddet. Också efter placeringen klarar de sig sämre. I övergången till vuxen ålder finns det redan risker i deras liv, på grund av social ojämlikhet. Barn som är placerade i vård utom hemmet har ofta hälsorelaterade, psykiska eller beteendemässiga problem. De klarar sig också generellt sämre i skolan än sina jämnåriga, och har andra problem som hör ihop med skolgången. Författarna konstaterar att det ännu finns mycket att förbättra inom barnskyddet, och speciellt då det gäller vård utom hemmet. (Kestilä, Väisänen, Paananen, Heino & Gissler, 2012, 599)

Barn som placeras i vård utom hemmet har ofta problem redan från förr, bland annat själva orsaken till placeringen. Under placeringen kan det hända att problemen hopar sig. Ibland kan man säga att barnen blir placerade utanför hemmet för sent, och de kommer till enheten med för många problem i bagaget. Många av riskerna blir verklighet då placeringen upphör och barnen skall börja leva ett självständigt liv. Tillsammans med de nya utmaningar som detta innebär blir problemen för mycket för ungdomen. (Kestilä m.fl., 2012, 600)

Många problem i vuxenlivet kan förknippas med att ha bara en grundutbildning. Barn som är placerade i vård utom hemmet har ofta svårigheter i skolan. En placering innebär ofta att skolgången bryts en tid, då man byter skola. Många barn har svårigheter i skolan redan före placeringen, och man försöker lösa dessa problem under placeringen. Forskning visar ändå att barn som varit placerade klarar sig sämre i skolan och att de i vuxen ålder har lägre utbildning än jämnåriga. (Kestilä m.fl., 2012, 600)

En annan risk som förknippas med att ha varit placerad i vård utom hemmet är tonårsgraviteter. Både bland män och kvinnor är risken större att bli förälder i unga år ifall man varit placerad som barn. Att få barn i tidig ålder förknippas med risker för både barnet och modern. Unga som kommer från familjer med ekonomiska problem och som har låg socioekonomisk status löper större risk att bli föräldrar i låg ålder. Dessa problem kan förknippas med barn som varit placerade. (Kestilä m.fl., 2012, 601)

Personer som varit omhändertagna i sin barn- och ungdom har större risk att dö för tidigt än deras jämnåriga. Risken förknippas med användning av droger, olyckor och självmord. Längden på placeringen inverkar på detta, störst är riskerna för dem som varit placerade

länge. Här inverkar också föräldrarnas psykosociala egenskaper samt familjens ekonomi och socioekonomiska status. (Kestilä m.fl., 2012, 602)

Många barn som placeras i vård utom hemmet har varit utsatta för misshandel av något slag innan de placeras. Detta ökar risken för psykiska problem. Barn som inte bor med sina föräldrar har klart mera psykiska problem än barn som bor med sin familj, unga som är i vård utom hemmet lider ofta av depressioner och också andra psykiska problem. Risken att drabbas av psykiska problem finns också i vuxen ålder hos de som varit placerade utanför hemmet. Allra störst risk att drabbas löper de unga som placerats i vård utom hemmet på grund av beteendestörningar. Risken ökar också ju längre placeringen varar. (Kestilä m.fl., 2012, 602-603)

Barn som upplevt misshandel riskerar också i högre grad att utveckla problembeteende och kriminalitet. Här spelar också familjebakgrunden en stor roll, barn från familjer med sociala problem har större risk att begå brott. Barn som är placerade utanför hemmet umgås oftare i grupper med riskbeteende, där det ingår kriminalitet, våld och användning av droger. Barn placerade i vård utom hemmet begår mera brott än andra jämnåriga. (Kestilä m.fl., 2012, 603)

Hur ett barn som placeras i vård utom hemmet klarar sig senare i livet beror på olika faktorer, placeringens längd, barnets ålder vid placeringen, placeringsform och orsaken till placeringen spelar in. En stor risk utgör också en avbruten placering. Störst risker möter de som placeras för första gången i tonåren. Att detta är en stor risk kan bero på att många som placeras i tonåren blir placerade på grund av beteendestörningar. Om man placeras i tonåren blir vårdtiden relativt kort, och det kan då hända att man inte hinner bearbeta alla problem tillräckligt förrän man fyller 18 år. Om man placeras först i tonåren kan det också hända att problematiken hunnit växa sig så stor, att man så att säga placeras för sent. För att få till stånd förändringar i tonåringars liv då de blivit placerade borde vårdarna jobba med att väcka deras egen vilja till förändring. (Kestilä m.fl., 2012, 615)

7.4 Institutionalisering

Antalet omhändertagna barn och ungdomar i Finland har ökat under de senaste åren, och allra störst är ökningen bland tonåringar. Bäst är det för det omhändertagna barnet ifall det får bo på samma enhet och med lite förändringar i personalen, så att vården blir så enhetlig som möjligt. Det har visat sig att det finns två huvudsakliga vägar som omhändertagna

barn kan gå, antingen blir det som vi nämnde ovan, eller så blir bytena mellan institutionerna många och barnen får inte den kontinuerliga vård de skulle behöva. Svårast är situationen för de barn som blir omhändertagna i ung ålder och som slussas från enhet till enhet. Bäst utgångsläge har de tonåringar som blir omhändertagna som en punktinsats för att bryta ett skadligt beteende. (Eronen, 2013, 55, 77-79)

En institution inom barnskyddet kännetecknas av att den är styrd av lagar och det faktum att man alltid strävar efter att uppnå ett resultat. Omvårdnad och medkänsla betonas inte och vikten läggs på insatser istället. Institutionen skiljer alltid individen från samhället på något sätt, genom att institutionen bildar klientens nya värld. Institutioner har benägenhet att sluta sig mot omvärlden. En orsak till detta är att personalen har tystnadsplikt och tystnadsplikten tenderar att breda ut sig då personalen inte heller vill berätta om arbetsmetoder och praxis. Ju mer sluten en institution är desto mindre samarbete vill den ha med aktörer utanför. (Piltz & Gústavsdóttir, 1994, 162-166)

De klienter som bor på en institution styr inte över sin vardag själva, utan tillvaron styrs av de rutiner och inbyggda mönster som institutionen tillhandahåller. Alla dygnets rutiner är uppbyggda för att ta hänsyn till personalens arbetstider och skift. Också privatlivet påverkas av att man bor på institution. Även om man får ha sina saker ifred finns det alltid en möjlighet att någon skulle rota i ens saker. Ibland kommer personalen inte ihåg vad klienten heter. Allt detta bidrar till att klienten utvecklar en klientroll. I den här rollen förväntas klienten vara ganska passiv och beroende. Det är svårt för klienten att få kontakt med personalen när det är så stora skillnader mellan rollerna. (Repstad, 2005, 214-217)

Barn som är uppväxta på institution löper stor risk att drabbas av social misär, det vill säga att de blir institutionaliserade och drivs bort från det så kallade normala samhället. Barn som sedan ung ålder har bott på en institution visar ofta tecken på koncentrationsstörningar, hyperaktivitet, svårigheter att bemästra sina känslor och ångest. I vissa fall kan man också se tecken på autismliknande symtom där barnet uppvisar de särdrag som autistiska barn har, men i lindrigare form. (Bos m. fl., 2011, 15-16)

Studier visar också att barn som är uppväxta på anstalt är mera tillbakadragna till sin natur än barn som har växt upp i normala förhållanden. De kan också ha svårigheter med att uttrycka sina känslor, såväl negativa som positiva. I en studie har man jämfört barn som bor på anstalt sedan tidig ålder med barn som bor med sina biologiska föräldrar. När det gäller att med kroppsspråk och ansiktsuttryck visa sina känslor hade barnen som bott på anstalt mycket sämre resultat än de som växte upp med sina biologiska föräldrar. (Bos m.

fl., 2011, 19)

Studier har visat att barn inte blir lika institutionaliserade om de placeras i fosterfamiljer i tidig ålder. De barn som placeras i fosterhem i ung ålder löper mindre risk för bli tillbakadragna eller utveckla ADHD. Ett barn som i tidig ålder kommer bort från en institution blir också snabbare fri från de symtom som denne kan ha utvecklats under placeringstiden och kan på så sätt snabbare fortsätta att utvecklas som ett barn som inte växt upp på barnskyddsenshet. (Bos m. fl., 2011, 21)

Studier har visat att det finns stora skillnader mellan hur pojkar och flickor reagerar på att vara placerade på institution. Flickor uppvisar mindre benägenhet att drabbas av psykiska problem. Fast pojkar placeras utanför institutionen har de svårt att återhämta sig. Man tror att detta kan bero på biologiska skillnader och att de är mera mottagliga för omvårdnad. Man tror också att det finns skillnader i hur flickor och pojkar bemöts på institutionen. (Bos m. fl., 2011, 21)

8 Utslagning

I det här kapitlet kommer vi att ta upp utslagning och exklusion, samt vad det innebär att inte vara en del av samhället och vad det kan ha för följder för individen. Vi kommer också att gå in på hur denna problematik tar sig i uttryck i de personers liv som tidigare varit placerade. Vi anser att det här kan vara ett problem för barn och unga som är och har varit placerade i vård utom hemmet.

8.1 Integration och inklusion

För att en person skall känna sig integrerad i samhället skall hon ha ett sammanhang som hon känner att hon är en del av. Det kan vara till exempel familj, ett socialt nätverk eller mer offentliga institutioner, som till exempel skola eller arbetsplats. För att kunna vara en del av ett sammanhang måste man förstå och kunna de sociala normer och regler som är specifika för just det sammanhanget. Det är lättare att komma in i ett socialt sammanhang ifall reglerna är bekanta från andra sammanhang. För att en person skall kunna vara integrerad så måste viljan att vara integrerad finnas hos personen själv. Ifall viljan inte finns hos personen, utan det är en process påtvingad av samhället, är det normalisering, inte integration. (Madsen, 2006, 136, 143)

Samhället är uppbyggt av många olika institutioner och sammanhang, och en person måste vara medveten om de olika normerna som styr dessa och förstå att dessa sammanhang är olika. För att vara integrerad i samhället måste man vara med i flera sammanhang. (Madsen, 2006, 137-138) En person är socialt inkluderad om hon är medräknad i ett sammanhang i samhället. I arbete med personer som har olika sociala problem är social inklusion ett bra verktyg. (Madsen, 2006, 172, 208) Vi drar här slutsatsen att social inklusion löser många enskilda problem. I socialt arbete är det bra att se ett vidare perspektiv, och inte ödsla energi på att lösa enskilda problem. En bra metod kan istället vara att försöka få personen inkluderad i samhället.

8.2 Marginalisering och exklusion

För att en person skall anses vara marginaliserad skall det vara flera sammanhang där personen inte är integrerad, och utestängningen från ett sammanhang skall pågå en längre tid. Marginalisering kan också innebära att de sammanhang man tillhör är så bristfälliga att de inte har en integrerande effekt. Marginalisering är ofta en process där individen stöter på problem på många livsområden. Marginalisering är oönskat både hos individen och samhället. Marginalisering är ett flytande begrepp, men graden av marginalisering ökar då det är flera sammanhang som individen inte är medlem i. Även om en individ är utestängd från flera sammanhang betyder det inte automatiskt att personen är marginaliserad. (Madsen, 2006, 141-143)

Social exklusion är att en person som inte varit en del av samhället inte tillåts bli en del av det, eller att en person tvingas ut ur samhället och gemenskapen. Eftersom det moderna samhället kräver att individerna är aktiva deltagare leder exklusion till stora problem då de drabbade blir så passiva. Social exklusion och inklusion är nära knutet till enskilda samhällen och dess normer, då olika samhällen skiljer sig från varandra. (Madsen, 2006, 172-174)

8.3 Institutionen som grund för utslagning

Livet för ett barn som bor på institution skiljer sig från ett vanligt familjeliv på så sätt att alla aktiviteter i vardagen planeras utifrån ett behandlingsmässigt mål. Detta leder till att vardagen är styrd av regler och strukturerad. Vidare styrs alla sociala situationer av att de

har en pedagogisk mening och ett pedagogiskt perspektiv. För att barnets vardag skall vara trygg och överskådlig är det viktigt att barnet bemöts med samma normer och synsätt av hela personalen. Livet på en behandlingsinstitution kännetecknas också av att alla relationer med de vuxna i personalen är en del av behandlingen. (Madsen, 2006, 145)

Eftersom det läggs så stor vikt vid den pedagogiska relationen med vårdarna prioriteras de andra relationerna i barnets liv ned. Det läggs inte lika stor tyngdpunkt på relationen med kamrater och föräldrar. Det anses att barnen inte klarar av att hantera komplexa sociala relationer. De barn som bor på barnskydds-enhet går ofta inte i den lokala skolan. I praktiken betyder det att skolan också blir en del av behandlingen. En uppväxt på barnskydds-enhet kännetecknas av att man är under behandling dygnets alla timmar, i alla situationer och att hela barnets personlighet är föremål för behandling. (Madsen, 2006, 146)

Barn som växer upp på institution har inte samma möjligheter till att lära sig de sociala spelregler som barn som växer upp utanför institution har. En normal uppväxt lär barnen att hantera många olika sociala sammanhang såsom skola, fritid och familjeliv. På grund av att en uppväxt på en institution bygger på behandling lär sig den unga inte att hantera olika sociala sammanhang, utan bara ett, det vill säga institutionens. Eftersom så stor vikt läggs på relationerna med vårdarna har de inte samma möjlighet att lära sig interaktion med andra jämnåriga. (Madsen, 2006, 146)

9 Undersökningens genomförande

I det här kapitlet kommer vi att redogöra för hur vår undersökning har gjorts. Vi kommer att beskriva undersökningsgruppen och vilken metod vi har använt oss av. Vi kommer kort att nämna om de svårigheter vi hade, eftersom dessa föranledde vår ändring av undersökningsgrupp och syfte. Vi kommer att beskriva datainsamlings- och analysmetoden, och redogöra för varför vi valt att använda just dessa.

Från början hade vi tänkt genomföra en undersökning där vi gjorde intervjuer med personer som själva bott på barnskydds-enhet. Av olika anledningar bestämde vi oss sedan för att ändra infallsvinkel och därmed undersökningsgrupp. Vi beslöt oss för att ändra respondentgrupp av flera olika anledningar; vår tidigare tänkta respondentgrupp skulle inte ha kunnat ge oss de svar vi ville ha, eftersom de ännu är för nära i tid till upplevelserna, dessutom fanns det ännu oklarheter i om vi alls skulle få tag på någon, då vi trott att

beställaren skulle hjälpa oss, och för att kunna gå vidare med lärdomsprovet valde vi att stället rikta in oss på personalens handlande, och ha dessa som respondentgrupp.

9.1 Undersökningsgrupp

Då vi skulle hitta respondenter till våra intervjuer använde vi oss av bekvämlighetsurval. Det innebär att man använder sig av dem man råkar finna. Det är ett vanligt och praktiskt sätt att gå till väga, men risken är att man inte får så stor bredd på informationen. (Trost, 2005, 120) I vårt fall betydde det här att vi tog reda på olika barnskyddsenheter i Österbotten. Bland dessa valde vi ut några, och vi försökte få så stor bredd som möjligt mellan verksamheterna, som till exempel att vissa var privatägda och vissa kommunala. Vi tog sedan kontakt med enheterna, och bokade in intervjuerna. Vi tror inte att det påverkade vårt lärdomsprov negativt att vi använde oss av bekvämlighetsurval, eftersom ett representativt urval inte krävdes.

Vi intervjuade fem personer ur personalen på olika barnskyddsenheter runt om i Österbotten. De jobbade alla som handledare på sina enheter, alltså i nära kontakt med klienterna. De hade alla åtminstone några års erfarenhet av att arbeta på barnskydds-enhet. Vi intervjuade både män och kvinnor. Alla intervjuade hade en utbildning inom social- och hälsovård.

9.2 Undersökningsmetod

Vi vill med vår undersökning få ta del av personalens egna upplevelser och reflektioner. Vi vill få en tydlig och mångfacetterad bild av den vardagliga problematiken på en barnskydds-enhet, och vad personal upplever att de gör och kan göra för barnens bästa. Enligt Holme och Solvang (1997, 78) ger kvalitativa datainsamlingsmetoder en helhetssyn på fenomenet. En helhetssyn ger en förståelse av systemen, processerna och sammanhangen i situationen. Man har en nära kontakt med de undersökta och vilket också ger en uppfattning om enskilda livssituationer och upplevelser. (Holme & Solvang, 1997, 78)

Om man använder sig av en kvalitativ metod får man inte en heltäckande bild av en hel grupp människor. Man kan därför inte säga något om hela gruppen, utan inriktar sig snarare på enskilda personers upplevelser. (Holme & Solvang, 1997, 79) Vi vill i vårt lärdomsprov snarare gå på djupet än på bredden, och valde därför en kvalitativ metod för

detta arbete. För att kunna ta del av respondenternas verkliga upplevelser och reflektioner över arbetet tror vi att intervjuer lämpar sig bättre, då de får chansen att ge längre svar och vi har möjligheten att ställa följdfrågor.

Kvalitativ metod kännetecknas av närheten till undersökningsobjektet. Genom att fysiskt träffa de man undersöker skapas en tillit mellan den undersökta och den som undersöker. (Holme & Solvang, 1997, 92-93) Det är också något speciellt med samtalet som undersökningsmetod. En intervju skiljer sig från ett vanligt samtal främst genom dess bestämda roller och ett bestämt mål, men möjligheten att ställa följdfrågor och analysera mindre detaljer är fördelar framom kvantitativa metoder (Kvale, 1997, 13). Detta ger ändå att det har en annan styrka än kvantitativa metoder, genom att man kan ställa följdfrågor och kan analysera även mindre detaljer.

En kvalitativ intervju är inte lika fokuserad på vikten av ett representativt urval som en kvantitativ metod. Man intresserar sig för de utvalda respondenternas syn på saken och är inte intresserad av en allmän bild av fenomenet. Dessa ger en annan synvinkel på ett fenomen eller en situation, och har därför mera att bidra med i intervjuer, då man får en djupare bild av personers upplevelser. (Trost, 1993, 117)

Vi funderade ifall det i vår undersökning rörde sig om respondent- eller informantintervjuer. Holme och Solvang (1997, 104-105) skiljer på dessa två. Respondentintervjuer är då den man intervjuar själv är delaktig i fenomenet man undersöker. Informantintervjuer är då den man intervjuar kan ge information om ett fenomen men inte själv är delaktig i det. I vår undersökning är det inte självklart att det rör sig om respondentintervjuer, men de är inte heller självklara informantintervjuer. Därför har vi valt att kalla dem respondentintervjuer, och därmed de intervjuade för respondenter.

9.3 Datainsamlingsmetod

Alla intervjuer utfördes på den enhet där respondenten arbetade. Alla intervjuer utfördes i ett avskilt rum på enheterna. Alla respondenter var bekväma med att vi bandade in intervjuerna. Intervjutillfällena fungerade bra, respondenterna var villiga att fundera över frågeställningarna och ge utförliga svar.

Alla våra intervjuer var konfidentiella. I resultatdelen kommer det inte att komma fram vem vi har talat med. Det är viktigt att respondenterna vet om det före intervjun börjar, för att de skall kunna svara så bra och sanningsenligt som möjligt. Tystnadsplikten i dessa

situationer innebär att vi inte får tala om för någon vem vi har varit i kontakt med, eller vem vi har intervjuat. Respondenterna i sin tur får berätta precis vad de vill om intervjuerna. (Patel & Davidson, 2011, 74-75; Trost, 2005, 40-41)

Vi var båda med på alla intervjuer, men vi delade upp ansvaret så att en frågade och den andra hade en mer iakttagande roll. Trost (2005, 46) påpekar att ifall två intervjuare är samspelade tillför det något till intervjun, och informationsmängden man får in är större, medan situationen är den motsatta ifall intervjuerna inte kan samarbeta. Trost menar också att två intervjuare kan inge ett större förtroende under behandlingen av känsliga ämnen. Vidare kan det ses som artigt att ställa upp med två intervjuare då man intervjuar någon som representerar en organisation. Båda dessa förbehåll kan anses stämma in på våra intervjuer.

Vi valde att bandin intervjuerna av flera olika anledningar: man behöver inte koncentrera sig på att skriva det som sägs, utan kan fokusera på svar och följdfrågor, samt ändå renskriva intervjun efteråt och få med alla detaljer. Dessutom kan man senare renskriva intervjun och få med allt som blir sagt. Nackdelen med att använda sig av bandspelare är att många kan bli besvärade av att veta att de blir bandade, vilket kan göra deltagarna stela. (Trost, 2005, 53-54) Vi anser dock inte att bandspelaren hade en negativ påverkan på de intervjuade. Alla var avslappnade och ingen hade något emot att vi spelade in intervjuerna, de var tvärtemot mycket förstående.

9.4 Analyismetod

Efter transkriptionen av alla intervjuerna måste de analyseras. Detta för att andra skall kunna ta del av vår undersökning och vårt resultat. Trost (2005, 125) påpekar att man inte kan säga hur man skall gå till väga för att analysera och bearbeta sitt material, detta är upp till skribenterna själva. Då man analyserar kvalitativa intervjuer måste fantasin och kreativiteten vara ens redskap. Trost skiljer på tre steg i databearbetningen. Först samlar man in materialet, via intervjuer i vårt fall. Det andra steget är att analysera materialet man har - man läser igenom utskrifterna av intervjuerna samtidigt som man funderar över vad man såg och hörde vid intervjutillfället. Det sista steget är att tolka datamaterialet utifrån den teori man har. Det kan också visa sig att det fattas något i ens teori som ändå kommer upp i intervjuerna, så man måste vara öppen för att ta med ny teori (Holme & Solvang, 1997, 141).

Då man bearbetar sitt material skall man läsa igenom det flera gånger. Ett bra sätt är att samtidigt som man läser göra anteckningar i marginalen och strecka under sådant som är viktigt att ha med. (Patel & Davidson, 2011, 121) Då man analyserar materialet kan man försöka hitta olika mönster och beteendemönster. Trost (2005, 129, 133) menar att man vid kodning kan se på hela meningar och satser istället för att se på enskilda ord. Då kan man se på bredare sammanhang som väcker intresse och återkommer flera gånger.

Vi renskrev alla intervjuer och skrev ut varsitt exemplar åt oss båda. På det sättet kunde vi göra egna anteckningar. I praktiken gjorde vi så att vi läste igenom intervjuerna flera gånger, och märkte ut det som var viktigt. De svar vi märkt ut i de olika intervjuerna försökte vi samla temavis. Det betydde att vi inte redogjorde resultatet enligt intervjufrågorna, utan vi försökte hitta större helheter.

10 Resultatanalys

I det här kapitlet skall vi redogöra för och analysera resultatet från vår undersökning. Undersökningen är kvalitativ och resultatet som vi redogör för är således intervjuer. Den här delen kommer att innehålla citat av respondenterna för att belysa olika synpunkter och åsikter. Vi har valt att analysera resultatet utgående från tre teman; vardagen på en barnskydds-enhet, utslagning och institutionalisering.

Anledningen till att vi har valt att dela upp kapitlet i dessa delar är för att få en överskådligare helhet över vad personalen på en barnskydds-enhet gör. Sättet på vilket man bygger upp vardagen på en barnskydds-enhet är ett led i att förhindra utslagning och förebygga institutionalisering. Personalen är däremot inte alltid medveten om detta. Vi valde därför att presentera intervju svaren som handlade om vardagen som ett skilt tema, och ta marginalisering och utslagning samt institutionalisering som enskilda teman.

Respondenterna i vår undersökning är fem personer som arbetar på olika barnskydds-enheter i Österbotten. Respondenterna är både kvinnor och män, och alla har någon slags utbildning inom området. Arbetserfarenheten varierar, men alla har ungefär samma arbetsuppgifter, det vill säga att de jobbar som handledare. I analysdelen kommer vi att benämna dem som respondenter eller handledare, för att man inte skall kunna identifiera dem. För att ytterligare skydda deras identitet kommer vi att skriva om alla citat till standardspråk, för att man inte skall kunna urskilja dialekter. Citat på både finska och svenska förekommer.

10.1 Vardagen

Handledarna på en barnskydds-enhet borde genom sitt arbete sträva efter att göra vardagen så normal som möjligt och miljön så hemlik som möjligt, därför har vi valt att i det här kapitlet ta upp olika frågeställningar som berör detta. Vi kommer att redogöra för de intervjusvar som kan bidra till att skapa en trivsamt vardag.

10.1.1 Personalomsättning

I undersökningen frågade vi om personalomsättningen på enheterna är stor och om respondenterna tror att detta påverkar klienterna. I teoridelen (se s. 26-27) tog vi upp hur personalen på en barnskydds-enhet påverkar klienterna och hur klienterna tyr sig till personalen. Tre av respondenterna ansåg att personalen byts ut ofta och att detta är en negativ sak.

En av respondenterna svarade:

”Det är ju just det här med tryggheten, att de måste skapa nya relationer hela tiden och det här en som de har fått en bra relation med så byts ut och så måste de som igen skapa nya. Tyvärr så kommer de ju från en sådan bakgrund, att här så skulle de ju vara extra viktigt att ha de här samma. Jag tror jag har jobbat med kanske tvåhundra kollegor under min tid.”

En annan respondent påpekade att det är ett problem att personal stannar så få månader på enheten.

”Det hör man mycket på de här ungdomarna, att de ’oj nej, nu igen en ny!’ De får svårt att lita på folk, de öppnar sig inte så fort, det tar nog ganska länge.”

Två av respondenterna ansåg inte att personalomsättningen är stor på deras enhet, utan snarare att handledarna tenderar att stanna länge på arbetsplatsen – till och med hela deras yrkesverksamma liv.

En av respondenterna sade:

”Meillä on pysynyt tässä vuosien mittaan hyvin samana se porukka mutta nyt rupee jäämään eläkkeelle ihmisiä. (---) Kyllä tämä on ollut pidetty työpaikka.”

En annan av respondenterna sade:

”Ennen kuin minä tänne tulin niin sitä ennen varmasti viimeksi on vaihtunut joku ehkä noin kuusi vuotta sitten. Yksi jäi eläkkeelle joka oli ollut melkein neljäkymmentä vuotta täällä töissä, täällä on pitkiä työuria.”

Då det på vissa barnskyddsenheter är stor personalomsättning undrade vi ifall det är svårt för personalen att hålla en gemensam linje ifråga om fostran. De flesta respondenter berättar att de inom arbetsteamet nog har en gemensam linje som de följer.

En av respondenterna sade:

”Det ger också trygghet åt barnen att de vet att vad som är följden om det här händer och så vidare, att det inte som blir helt och hållet överraskningar. Det är klart att vi allihopa är individer men det är också vår styrka att man kanske på lite olika sätt sköter samma sak, men inom samma ramar.”

Respondenterna berättade ändå att det på grund av att alla sällan är samtidigt i jobb och att situationerna uppstår plötsligt gör att man måste kunna arbeta självständigt och handla på ett sådant sätt som man anser att situationen kräver. Några av respondenterna sade också att det är en styrka att man sköter saker på lite olika sätt.

10.1.2 Relationen med personalen

Ett led i att motverka marginalisering och institutionalisering är att sträva till en personlig relation mellan klienterna och handledarna på barnskyddsenheter. Då ett barn placeras på en enhet tar handledarna över vissa av föräldrarnas roller (se s. 26-27). Vi frågade respondenterna vad de gör för att skapa och förbättra relationen med klienterna.

I teoridelen behandlade vi hur det påverkar klienterna att personalen arbetar i skift och byts ut. Även om personalen lyckas skapa goda relationer med klienterna kan dessa aldrig motsvara familjereaktioner.

En av respondenterna kommenterade detta:

”Onhan tämä laitoksessa asuminen kuitenkin. Ainahan se yksi ihminen tekee työvuoronsa ja sitten taas väki vaihtuu, ja kun miettii miten paljon toi lapsi tarvitsee tota aikuista kuitenkin.”

Flera av respondenterna nämnde att rutiner i vardagen, såsom dygnsrytm och regler, skapar en trygghet för klienterna. Handledaren måste ändå alltid ta hänsyn till den enskilda ungdomen, och ingen situation är den andra lik.

Samtliga respondenter ansåg att det är viktigt att tillbringa tid med klienterna. Genom att ta med klienterna i vardagssysslor och göra saker tillsammans med dem lär handledarna känna klienterna bättre. På det här sättet skapas ett förtroende mellan handledare och klient.

En av respondenterna svarade:

”När man har varit med dem en tid lär man ju känna dem, att man märker på beteendet om det är någonting. Så då försöker man kanske ta den där ena då, och fara just ner i köket och göra någonting, eller så sätter vi oss i bilen och far ut och köra, för bilåk är super, då pratar de.”

Flera av respondenterna betonar vikten av att skapa och bibehålla en relation där klienten kan ha förtroende för handledaren, då många av klienterna inte kunnat lita på vuxna tidigare. En handledare på en barnskydds-enhet måste fungera som en trygg vuxen för klienten, då sådana relationer varit bristfälliga tidigare i klientens liv.

En av respondenterna sade:

”Jag försöker nog vara med de här ungdomarna så som jag är med mina egna barn. Och så är det viktigt med de här att visa att de kan lita på vuxna, för de flesta så har inte upplevt något sådant. Att man håller det man lovar, och så måste man själv också medge ibland att ’sori, jag hade fel’. Inte har vi ju alltid rätt vi heller.”

”Inte behöver man hela tiden göra något, utan bara att du sitter i soffan med dem. Och ofta är det ju då du sätter dig i soffan så kommer ju någon och ’oj, ryggen är nog så sjuk’ om jag skulle kunna massera dem, och någon har nog så sjukt i hårbotten, så de skulle behöva få lite huvudmassage. Det är mycket med det här att de vill att man som... De vill få beröring.”

Eftersom alla klienter är så olika, och har så olika problematik, måste handledaren kunna anpassa sig och se till klientens individuella behov. En av respondenterna nämner svårigheten med att alltid se individen då man vårdar klienterna i en grupp på enheten. Det kan också vara svårt att tillgodose klienternas individuella behov då resurserna kan vara knappa och personalen inte alltid räcker till.

En av respondenterna svarade:

*”Tyvärr så enligt de resurser som vi har så är det inte alltid möjligt. (---)
Man måste se då hur det görs i praktiken.”*

En stor del i att skapa trygghet på barnskydds-enheten är att klienten kan ha trygga och sunda relationer med personalen. Ett viktigt led i detta är att klienten har en egenvårdare som sköter alla ärenden, och som klienten kan vända sig till med särskilda frågeställningar. I teoridelen har vi tagit upp vikten av goda relationer med personalen (se s. 26-27). Alla respondenter svarade att deras enhet har egenvårdarsystem. På alla enheter rörde det sig om att sköta klientens ärenden, men vissa enheter har ett mera utarbetat egenvårdarsystem som går ut på att tillbringa tid med klienten.

En av respondenterna påpekade att egenvårdartiden är ett bra sätt att fördjupa relationen och lära känna klienten bättre, då de får göra saker på tu man hand, till exempel gå på café tillsammans. En annan respondent påpekar att egenvårdartiden är bra för att alla klienter skall få lika mycket uppmärksamhet.

”Egenvårdartimmarna är ju jättebra, för då kan du ju bara ta dig an den [klienten].”

Även om man har egenvårdartid och försöker dela tiden och uppmärksamheten rättvist är det svårt, eftersom handledarna alltid har ansvar för en hel grupp klienter på en enhet. Vi frågade respondenterna hur de gör för att skapa rättvisa i relationerna. En av respondenterna berättade att de under varje skift delar upp klienterna så att varje handledare har ansvar för några barn. På det här sättet försöker man undvika att någon blir helt utan uppmärksamhet.

En av respondenterna svarade:

”Kyllähän sitä on huomattu että se on pienestä kiinni että mistä ne saa sen että ne tuntee että ne saa sitä aikaa ja että se huomio jakaantuu oikein... Että jos sinä olet työvuorossa että sinä sanot jotain jokaiselle ja katsot silmiin, ja jos koko työvuoro menee sitten siinä että tulee jotakin muuta ja joku ei saa sinulta yhtään mitään niin, se on kyllä aika pienestä kiinni.”

En annan av respondenterna menade att det är en omöjlighet.

”Se on mahdoton tehtävä. Ne jotka ottaa sen ajan ne ottaa sen ajan ja se on ihan selvä että se joka jää... Se joka on hiljaisempi jää joka tapauksessa.”

På vissa enheter verkade man ha mer utarbetade system för hur man skall ge alla uppmärksamhet och samtidigt fördjupa relationen, till exempel genom arbetsmetoder och egenvårdartimmar.

10.1.3 Hemlik miljö

Vi var intresserade av att veta vad personalen kan göra för att påverka så att miljön och byggnaden blir så hemlik som möjligt. Handledarna ansåg att det finns vissa resurser, men de påpekar att mer kunde göras. Det finns en vilja bland handledarna att göra miljön mera hemlik, men det finns inte tillräckliga ekonomiska resurser.

En av respondenterna sade:

”Och så kanske när man tänker på själva det här huset. Det är ju nog en anstalt.”

Vi frågade vilka möjligheter klienterna har att påverka sina egna rum. Respondenterna berättade att det nog finns möjlighet att påverka, till exempel genom att ta med saker hemifrån. Enheten kan erbjuda vissa saker, och det finns möjlighet för mindre inköp ifall klienten är intresserad. En respondent anser ändå att klienterna inte bryr sig om att påverka rummen.

10.1.4 Skolgången

I många fall kan problem med skolgången vara en bidragande orsak till att klienterna placeras på barnskydds-enhet. Problem med skolgången och bristande skolframgång kan ha en marginaliserande effekt i klientens liv, men också leda till utslagning senare i livet. Som vi nämnde i teoridelen har studier visat att placerade barn löper risk att senare i livet ha en låg utbildningsgrad som, i vissa fall, består enbart av grundskola. (se s. 29-30).

Vi frågade respondenterna vad de gör för att hjälpa klienterna med skolgången, eftersom det också är ett sätt att förebygga utslagning. På samtliga enheter hade man ett system med en timme avsedd för läxläsning. De påpekade att de yngre klienterna får mera hjälp och de äldre ges mera ansvar. Respondenterna menade också att ”Wilma-systemet” är bra, då det hjälper handledarna att hålla tät kontakt med skolan.

Eftersom studier visar att många placerade barn inte får någon utbildning efter grundskolan frågade vi respondenterna vad de gör för att uppmuntra utbildning på andra stadiet.

En av respondenterna svarade:

”Man ser ju lite att någon är jätteduktig att kocka och tycker om det, eller någon annan är jätteduktig att snickra eller någonting, så nog försöker vi uppmuntra dem att söka till det och att de klarar sig. Nog är de ju intellektuellt som alla andra.”

Handledarna uppmuntrar klienterna och försöker hjälpa dem att hitta något som de är intresserade av. De presenterar olika förslag och ger dem möjlighet att bekanta sig med olika utbildningar.

10.1.5 Tonår och puberteten

Tonårstiden är för många en omvälvande tid, vilket vi diskuterat i teoridelen (se s. 3-6). Problem som uppstår under tonåren och som inte blir uppmärksammade kan växa sig stora och till och med bli marginaliserande senare i livet. Därför frågade vi av handledarna hur de gör för att underlätta tonårstiden och kunna diskutera olika problem som kan uppstå.

Respondenterna svarade att de nog diskuterar tonåren med klienterna, men att de tycker att det är svårt. På en av enheterna har de funderat över vilka samtalsämnen som hör till deras ansvarsområde att ta upp. En av respondenterna berättar att de en gång i veckan samlar klienterna i små grupper, och där tar upp och diskuterar problem temavis, som till exempel sex.

En av respondenterna sade:

”Kun ne tulee tänne aika lailla murrosikäisenä niin voidaan ajatella että he eivät nyt heti ovat vastaanottavaisia ehkä semmoisille asioille kun tulee sijoitetuksi murrosiässä ja kaikki on yhtä kaaosta ja sitten pitäisi ruveta tarjoamaan semmoisia vaikeitakin asioita ilman että nuori ja ohjaaja tuntee toisiaan kovin hyvin että...”

En annan av respondenterna sade:

”Klart att om de frågar eller om det kommer fram på något annat sätt så då pratar vi, men jag är ganska dålig på att själv ta initiativ där att diskutera sådana saker.”

Tidigare undersökningar visar att tonårsgraviditeter är vanligare bland unga som varit placerade (se s. 29-30). En av handledarna nämnde att de upplever det som en skyldighet att prata om prevention, och det faktum att det finns kondomer tillgängliga för klienterna, till exempel då de far på hemlov. Dylika ärenden diskuterar de med klienterna då behovet uppstår, till exempel då de skaffar pojk- eller flickvän.

Vi frågade också respondenterna om de tror att tonårstiden försvåras av att barnen är klienter inom barnskyddet. Alla var överens om att både tonårstiden och en placering är svåra saker i sig, och att situationen inte förenklas av att de sker samtidigt. En av respondenterna påpekar att det ändå är en bättre lösning än att bo kvar hemma. På frågan varför tonåren försvåras av att den unga är klient inom barnskyddet svarar en av handledarna att enheten är en så tuff värld, och den unga kan inte visa sig svag.

”Men sen många gånger när det är mörkt och de skall gå och lägga sig så vill de nog gärna att man stoppar om dem när de skall fara och sova, så inte är de så stora och tuffa jämt.”

10.1.6 Begränsningar

Det är vanligt att barn som placeras på barnskyddsenshet kommer från familjer där det inte funnits klara regler eller där de inte har behövt följa reglerna. Kontrasten blir stor då klienten kommer till en enhet där man skall följa gemensamma regler. Enligt lag har personalen befogenhet att göra begränsningar i klientens liv, både för att skydda klienten själv och andra i omgivningen. I praktiken användes begränsningar, på de enheter vi varit i kontakt med, som en konsekvens då klienten uppfört sig dåligt.

Alla respondenter berättar att den vanligaste typen av begränsning är rumsarrest. På alla enheter försöker man i första hand diskutera med klienten, men om detta inte gör att beteendet ändras blir klienten förd till rummet. Vissa beteenden ger automatiskt den här konsekvensen, till exempel tobaksrökning. För större förseelser kan klienterna få områdesarrest.

En av respondenterna svarade:

”Jokaisen lapsen kohdalla täytyy miettiä aina erikseen ja jokaisella on eri tilanne ja siihen sopivat säännöt. Mutta kyllä välillä tuntuu että kotona pystyttäis enemmän, laki tulee vastaan siihen että mitä pystytään tekemään, kyllä välillä toivoisi että olisi enemmän niitä keinoja niin kuin rajoittaa ja sillä tavalla turvata lapsen turvallisuus ja sitä että lapsi ymmärtää syyseuraus.”

Vi frågade också ifall respondenterna anser att begränsningarna uppfyller sitt syfte, och om de står i proportion till vad klienten gjort. Vi undrade också ifall klienten förstår orsaken till begränsningen.

En respondent svarade:

”Om du tänker att någon får ett raseriutbrott, och blir riktigt flyförbannad, och så kommer kanske en människa och tar i dig och lägger in dig på ditt rum, så blir de kanske ännu argare. Att det är kanske, kanske man får ångest för att man blir lagt in på sitt rum och de stänger dörren.”

Flera av respondenterna påpekade att begränsningarna ibland var lite oproportionerliga, och att situationer ofta blev värre än de borde ha blivit. En respondent påpekade ändå att de inte har så stora befogenheter då det gäller begränsningar, då lagen har så strikta bestämmelser.

10.2 Marginalisering och utslagning

I många fall kommer klienterna som placeras på barnskyddsenshet från familjer som redan har problem med marginalisering, och själva placeringen kan också ha en marginaliserande effekt. Den här problematiken tenderar också att gå i arv från en generation till en annan, och en placering kan bryta det negativa mönstret. (se s. 29-30) Därför frågade vi respondenterna vad de gör för att förhindra marginalisering i klienternas liv.

Vi frågade om handledarna märker av tendenser till utslagning i klienternas liv redan vid ankomsten till barnskyddsensheten. Alla respondenter ansåg att det finns utslagningsproblematik i klienternas liv och att det märks ganska fort efter ankomsten. Vi frågade då på vilket sätt det kan märkas. Respondenterna berättade att det märks på beteendet, till exempel att de är väldigt tillbakadragna och de kan också ha bristande nätverk.

En av handledarna sade:

”Man märker kanske just på det här allmänna beteendet som de har många gånger, det här pratet deras också, det är inte huvud och fötter.”

Vi frågade av respondenterna hurdan problematik som ligger bakom placeringen och om klienterna ofta kommer från familjer med tendenser till utslagning. Respondenterna berättar att det ofta finns problem i uppväxtmiljön, till exempel att ingen brytt sig och de har fått komma och gå som de vill. Klienterna kan själva också ha problem med missbruk, kriminalitet och våld. I vissa fall har de någon diagnos.

På frågan om klienterna kommer från fungerande familjer svarar respondenterna att de nästan aldrig gör det, utan att de oftast har någon form av problematik. I de fall där barnen kommer från en funktionell familj är det istället ofta fråga om att barnet har en diagnos.

En respondent svarade:

”Sällan kommer de från funktionella familjer. (---) Men jag skulle säga att en gemensam nämnare är att det inte finns tillräckligt mycket tid i de familjer där de kommer ifrån.”

En handledare pekar på problemet med att föräldrarna inte kan dra gränser när barnet är litet. Respondenten säger att även om föräldraskapet är svagt kan man hantera en treåring, men svårigheterna växer sig större ju äldre barnet blir. Handledaren påpekar att just den här typen av klienter placeras i tioårsåldern eftersom föräldrarna inte längre klarar av att uppfostra barnet.

Vi frågade respondenterna vilka resurser de har och vad de gör för att förbygga marginalisering. Alla respondenter ansåg att de har resurser att förebygga marginalisering. En av handledarna påpekade att personalen gör vad de har resurser till, men att det ändå är upp till klienterna i slutändan. Om klienterna vill kan de ta hjälp utifrån, av bland annat psykologer och kuratorer. Även om respondenterna ansåg att de har resurser till sitt förfogande kommer det fram att personalen inte alltid är tillräcklig och att de ekonomiska resurserna ibland tryter.

En handledare sade:

”Det är ju förstås att man samtidigt skall göra dem självständiga, men samtidigt inte bara självständiga. Det är väldigt viktigt att man är social

också. Det är viktigt att man försöker skapa andra nätverk än de som vi har här också till exempel via hobbyer osv.”

Under intervjuerna kom det fram att det som personalen på en barnskydds-enhet konkret gör för att förhindra marginalisering hos klienterna är att tillhandahålla en så normal vardag som möjligt. Exempel på vad det här kan vara har kommit fram tidigare i resultatanalysen. En av respondenterna berättade att det till och med kommit klienter till enheten som inte ätit vanlig mat hemma. Att göra mat tillsammans med klienterna och äta vanlig mat är då ett steg i att förhindra marginalisering.

En av respondenterna sade:

”Joskus meillä on ollut semmonen nuori joka on kotona istunut vain tietokoneella ja sitten on mennyt vuorokausirytmii ihan sekaisin ja vanhemmat ei ole saanut kotona mitään kuria tavallaan ei ole saatu sitä silloin... Lapsi syö siellä omassa huoneessaan ja vaan pelaa että kyllä me tässä ollaan yritetty saada semmosen hyvän kontaktin.”

Vi frågade respondenterna vad de gör för att undvika att klienterna får stämpeln av att bo på barnskydds-enhet, eftersom det kan ha en marginaliserande effekt. Respondenterna berättade att de undviker att berätta att barnen bor på barnskydds-enhet annat än i de situationer då det är nödvändigt. I mån av möjlighet får barnet självt berätta att det bor på barnskydds-enhet. När de rör sig på stan försöker personalen att det inte skall synas att de kommer från en barnskydds-enhet, utan försöker till exempel röra sig i par eller små grupper.

En av respondenterna svarade:

”Åtminstone tycker jag att vi behandlar dem som alla andra. Och så viktigt är det ju med ungdomar att man har en viss stils kläder och allt det här. Vi försöker som pränna i dem att de är lika mycket värda som alla andra, att inte är de ju mindre värda fast de kommer härifrån.”

För ungdomar är det viktigt att passa in med andra ungdomar och till exempel ha en viss stil på kläderna. Om man inte har det eller är medveten om trenderna riskerar man att bli utstött av andra ungdomar (se s. 3-6). Vi frågade därför respondenterna hur stora resurser de har för att tillgodose dessa behov.

Respondenterna berättade att de har resurser att köpa nya kläder då det behövs. Personalen kan köpa fina kläder åt de barn som bryr sig. De kan köpa bra baskläder, men inte de

nyaste och dyraste märkeskläderna. En respondent sade att klienterna aldrig behöver ha trasiga kläder, utan att personalen alltid skaffar lämpliga kläder för årstiden. En handledare nämner till och med att kompisar blivit avundsjuka, då klienterna på barnskyddsensheten får nya och fina kläder.

Även om klienterna har bra och nya kläder klagat de. En av respondenterna sade:

”Jag upplever inte att de, men frågar du av dem tycker de säkert att de har ruttna kläder. Jag tycker nog att de ser ut som andra.”

I teoridelen tog vi upp att forskning pekar på att barn placeras för sent då problemen hunnit växa sig för stora (se s. 29-30). Därför frågade vi handledarna om de var av samma åsikt. Alla respondenter var överens om att klienterna oftast placeras för sent.

En respondent svarade:

”En pojke som vi har haft här tidigare så han sade då han kom att ’sori nu, men det är för sent’, att han skulle ha behövt komma mycket, mycket tidigare.”

Handledarna anser det problematiskt att klienterna placeras i tonåren, vilket framkom i teoridelen. Problemen är för stora och det finns för lite tid för att hinna göra någon stor förändring i klientens liv.

10.3 Institutionalisering

Syftet med vårt lärdomsprov var att undersöka vad personalen på en barnskyddsenshet gör för att förhindra institutionalisering. Ju längre ett barn bor på en barnskyddsenshet desto större är risken att det institutionaliseras. Institutionalisering kan leda till att man blir tillbakadragen och har svårt att visa och förstå känslor, vilket kan leda till att man senare i livet inte passar in i samhället och blir utslagen. Det här har vi skrivit om i teoridelen (se s. 30-34).

Vi var intresserade av vad handledarna på en barnskyddsenshet gör för att förhindra institutionalisering. Vi ställde mer specifika frågor i enlighet med vårt antagande om att personalen gör mycket för att förhindra institutionalisering. För att få en bild av deras

uppfattning om problematiken frågade vi först rent allmänt vad de gör. Vi ville också få reda på om de är medvetna om den här problematiken.

Alla respondenter var medvetna om problematiken och på alla enheter jobbade man aktivt för att förhindra institutionaliseringen. De nämnde bland annat att de försöker uppmärksamma individen, aktivera klienterna och skapa hållbara nätverk.

En av respondenterna sade:

”Se on aika järkyttävää miten äkkiä se lapsella tapahtuu. Tietysti kun meillä on tarkat kellonajat mitä pitää noudattaa ja ne tietää että nyt tulee iltavuorolaiset töihin ja nyt tulee yökkö ja että tavallaan se perusarki pyörii noitten kellonaikojen ympärillä niin jos jotain tapahtuu toisin niin se voi olla shokki että nyt ei pitäisi vielä syödä. Tavallaan rikotaan välillä niitä rutiineja mutta niitä ei voi liian paljon rikkoakaan koska se turvallinen arki täällä rakentuu niiden ympärillä. Mutta just sitä että pyritään lähtemään pois täältä niin paljon kuin mahdollista että ei vain pyöri täällä.”

En annan av respondenterna sade:

”Man vill ju lite själv falla in i det också. Det gäller nog att vara medveten om det. De är ju vissa ramar att det inte går till hundra procent. Det är ju de här vissa mattiderna och då blir det ju lite service. Men jag har också jobbat inom eftervården och då gick det upp ett ljus för mig att man kanske skulle behöva jobba här så att steget till eftervården inte skulle bli så stort. Att man förbereder dem här redan för tiden efter anstalten.”

En placering är en så stor omställning i klientens liv och därför är det viktigt att man försöker bibehålla ett socialt nätverk och sträva efter att hålla en god kontakt med familjen (se s. 18, 26). Vi frågade vad handledarna gör för att hålla kontakten med familjen, och alla enheter ansåg detta vara viktigt. En av handledarna påpekade att familjearbete är ett område som har utvecklats mycket på senare år. På alla enheter uppmuntrade man föräldrarna att komma på besök, och på en av enheterna fanns det också möjlighet för dem att sova över.

En av respondenterna svarade:

”Me ajattellaan niin että varsinkin pienempien lasten kohdalla on niin että se on vanhemien velvollisuus pitää yhteyttä, pieni lapsi ei saa ottaa taakkaa siihen itselleen. Aluksi vanhemmat käy usein ja sitten se vähenee.”

Kannustetaan aina siihen että saa tulla ja tulkaa, hakekaa näitä jos on sellainen tapaus että saa lähteä, niin lähtekää jonnekin niiden kanssa.”

För att lära sig sociala sammanhang, och på så sätt minska risken för utslagning, är det viktigt att försöka skapa och bibehålla sociala nätverk utanför barnskyddsenheten (se s. 33). Vi var intresserade av att veta vad handledarna gör för att hjälpa klienterna att skapa nätverk och hitta.

Det händer att kompisrelationer bryts då klienten flyttar till barnskyddsenheten och samtidigt ofta byter skola (se s. 26). Respondenterna sade att det är svårt att hålla kontakten med gamla vänner, även om klienten inte flyttar längre än till en annan stadsdel. På grund av de regler som finns på en barnskyddsenhet har klienterna begränsad möjlighet att ha vänner på besök. Detta leder till att de bara kan träffa vänner under veckoslutsloven. En av respondenterna berättar att vänskapsbanden oftast bryts med gamla vänner.

Med tanke på det här frågade vi respondenterna vad de gör för att uppmuntra klienterna att hitta nya vänner och upprätthålla sunda relationer. Alla respondenter tyckte att det var viktigt att hitta vänner utanför enheten.

En respondent svarade:

”Kyllä sitä yritetään viimeiseen asti tukea sitä verkostoa ja yritetään saada se nuori ymmärtämään kuinka tärkeä se verkosto on. Ja vaikka se aika täällä tuntuu siltä että minä en tarvi ketään muita, että täällähän minä olen ja täällä on henkilökuntaa. Mutta sitten joskus tulee se aika että lähtee täältä pois ja silloin tarvii sitä verkostoa, oli se sitten ystäviä, sukulaisia jne... ne tarvitaan.”

Då klienterna hittar nya vänner, till exempel genom fritidsintressen, uppmuntrar handledarna vänskapen. Exempelvis skjutsar de klienterna då de skall träffa vännerna. En av handledarna påpekade ändå att de nog granskar vännerna lite innan de vet vilka relationer de skall uppmuntra.

En av respondenterna lyfte fram:

”Vi har ett sånt här inbyggt system med ’kvällsare’ på fredag och lördag kväll, till och med onsdag. Så av någon märklig anledning så hittar de nog de här likasinnade som inte är omhändertagen men som kanske borde vara det. De behöver inte vara länge på stan före de hittar varandra. Det är ett ganska intressant fenomen att vad det beror på.”

För att förhindra institutionalisering är det viktigt att ha något som motvikt till livet på barnskyddsenheten. Det kan vara till exempel fritidsintressen. Respondenterna berättade att man på alla enheter uppmuntrar aktiviteter utanför enheten.

”Så vi försöker ju nog aktivera dem. Och jag tycker att det är viktigt att de gör något så att de kommer ut från [enheten]. (---) Men nog skall de ju ut, ut i samhället, ut bland andra människor.”

En annan respondent sade:

”Pyritään löytämään jokaiselle joku harrastus mikä kiinnostaisi. Onhan sitä elämää myös tämän ulkopuolella, on ystäviä myös tämän talon lisäksi. Halutaan panostaa semmoseen normaaliarkeen ja usein näillä on aluksi paljon ystäviä ja käyvät kavereilla mutta sitten kun täällä on paljon seuraa niin ne jää sitten tähän. Että niitä saisi niinkuin lähtemään muualle tekemään asioita, kyllä täällä saa hyvin harrastaa.”

Handledarna försöker hjälpa klienterna att hitta något fritidsintresse, de prövar på olika saker, och pengar utgör inte ett hinder. Flera respondenter påpekar att klienterna får hålla på med även dyrare hobbyer. En av respondenterna nämnde risken med att översysselsätta klienterna. Vi frågade också vad handledarna gör om klienten inte alls är intresserad av något. En av respondenterna sade att de gör saker med hela avdelningen, för att aktivera alla. En annan respondent sade att de försöker lära de klienter som inte har något fritidsintresse att ha ett.

En av respondenterna påpekade:

”Inte behöver de ju ha [fritidsintressen] sju dagar i veckan, om de nu far två, tre gånger så är de, tycker jag nog att det är bra.”

En lyfte fram problem med att lära sig handskas med pengar. Alla inköp till enheten sköttes med bankkort, och klienternas veckopeng betalas in på deras konton. På det här sättet ser klienterna aldrig pengarna. Detta leder till att de får svårt att handskas med pengar, de vet inte dess värde och de kan inte jämföra varors pris sinsemellan. Respondenten påpekade att detta kan leda till problem i framtiden.

Under intervjuerna kom det fram hur institutionalisering kan ta sig uttryck. På en enhet har klienterna inte tillgång till köket, vilket leder till att de bara äter då mat serveras. På alla enheter som vi varit i kontakt med har man skild personal som kokar maten. Detta leder till

att klienterna inte kan vara delaktiga i matlagningen, vilket i sin tur gör att de inte lär sig. Det här är institutionaliserande.

En av respondenterna berättade:

”För ofta i ett hem samlas man i köket, runt köksbordet. Det är nog borta.”

En respondent påpekar att det är viktigt att låta klienterna göra så mycket som möjligt själv, men att det lätt blir att man ”överhjälp” dem. En av respondenterna berättar att klienterna inte behöver hjälpa till med vardagssysslor om de inte vill. Om de vill hjälpa till är det frivilliga, och ofta får de betalt. Detta gör att klienterna lätt blir passiva.

En handledare berättade:

”Mutta kyllä ne saa tehdä niitä halutessaan ja ne saa siitä vähän boonusta mutta ne on aika laiskoja. En minä tiedä kuinka isoja summia niitä pitäisi olla että rupeisi kiinnostamaan.”

Vi har i resultatanalysen försökt ta med det viktigaste som kommit fram i varje intervju. I och med att vi har intervjuat flera olika personer har det kommit fram olika åsikter och vi har försökt belysa alla olika synvinklar. Vi har använt oss av mycket citat för att verkligen få fram respondenternas synvinklar. På det sättet har vi också kunnat undvika att våra egna tolkningar och åsikter allt för mycket kommer fram. Vi har försökt återknyta så mycket som möjligt till teoridelen och vi anser att den motsvarar det vi fått fram i vår undersökning.

11 Slutdiskussion och kritisk granskning

I det här kapitlet kommer vi att diskutera resultaten av vår undersökning enligt de teman vi tog upp i resultatdelen. Vi har valt att göra så för att det skall bli mer överskådligt och det föll sig naturligt då vi hade den här uppdelningen i resultatdelen. Sedan kommer vi att gå över till att kritiskt granska vårt lärdomsprov.

Av undersökningen framkom det att vardagen på en barnskyddsenshet kretsar kring rutiner. Vardagen och rytmen påverkas av att personalen arbetar i skift, och klienterna bygger upp vardagen kring detta. Detta faktum kan ses ur två synvinklar. Å ena sidan är rutinerna på en barnskyddsenshet en bidragande faktor till att skapa trygghet. Å andra sidan kan det vara institutionaliserande att vardagen blir väldigt strukturerad, och det finns inte rum för spontanitet.

Av intervjuerna och i teorin framkom det att personalens betydelse är stor på en barnskydds-enhet. På vissa barnskydds-enheter verkar personalomsättningen vara stor och på andra enheter tenderar personalen att stanna längre kvar på samma arbetsplats. I vår undersökning kom vi i kontakt med båda alternativen. Det skulle vara intressant att veta vad det kan bero på och hur atmosfären ser ut på de olika arbetsplatserna. Det råder ingen tvekan om att det påverkar barnen negativt ifall personalen byts ut ofta. På barnskydds-enheter borde man sträva efter att förändra arbetsklimatet så att personalen vill stanna på arbetsplatsen. På det här sättet kan man trygga en god omvårdnad för klienterna.

På en barnskydds-enhet skall man sträva efter att göra vardagen och miljön så hemlik som möjligt. Då man ser på de saker vi nämnt tidigare i kapitlet kommer det ändå fram att man aldrig kan ersätta ett hem. Fast en handledare skapar en väldigt bra relation med en klient kommer den aldrig att motsvara den relation man har med sin förälder, eftersom det ändå bara är en professionell relation. Även om man hade obegränsade resurser att göra miljön på barnskydds-enheten trivsamt skulle den aldrig motsvara ett hem.

Vi kan ändå konstatera att det kan vara väldigt stor skillnad mellan enheter. Det kan finnas mycket bra enheter, som är så nära ett hem man kan komma i organiserad socialvård. På det här sättet vill vi inte förringa personalens arbete. Med ett bra arbete kan den göra stor skillnad i klienternas liv. I slutändan är det personalens insats som avgör hur omvårdnaden är och hur klienten upplever placeringen. Genom sitt agerande kan personalen påverka mycket.

Om man ser på marginalisering kan man av vår undersökning konstatera att många barn som blir placerade har marginaliseringsproblematik. Det här betyder inte att de är helt utslagna ur samhället, men det finns tendenser till utslagning på flera områden i deras liv. Redan det faktum att man har blivit placerad på barnskydds-enhet visar att det finns en viss problematik med marginalisering. Att man tvingas tillbringa en tid av sin uppväxt på en barnskydds-enhet kan ha marginaliserande effekt.

Av intervjuerna framkom det att klienterna oftast placeras i ett för sent skede. Det här var något som vi tog upp i teoridelen, så det var intressant att se att respondenterna ansåg detsamma. Om man placeras i tonåren, som också i sig är en turbulent tid, finns det inte mycket tid att ta itu med problemen. Problemen har ofta också hunnit växa sig ganska stora om man placeras först i tonåren. Ibland är problematiken så mångfacetterad att personalen inte ens blir medveten om alla problem i klientens liv. All energi går då åt till att förhindra problemen från att växa sig större, man hinner inte alls börja reda ut problemen.

I teoridelen tog vi i kapitel 7.3 upp negativa följder som förknippas med en placering. Hit hör bland annat kriminalitet, psykisk ohälsa, låg socioekonomisk status och för tidig död. Tyvärr kan vi konstatera att det bland personalen finns en omedvetenhet om dessa risker. Denna omedvetenhet gör att personalen inte aktivt motarbetar dessa risker. Det är svårt att veta om en ökad medvetenhet skulle minska riskerna, men ett aktivare arbete mot riskerna skulle i alla fall i viss mån minska riskerna.

I fråga om institutionalisering är det svårt att peka på vad som beror på vad. Det här var också något som respondenterna påpekade. Vi är överens med respondenterna om att det är en viktig fråga, men att det är svårt att alltid komma ihåg det. Även om man vet att det är viktigt är det lätt att falla in i ett invariant mönster själv. I värsta fall kan en klient helt ha undgått att lära sig vardagliga sysslor och steget till att klara sig själv blir väldigt stort då man flyttar från enheten. Vi tror att det här har en marginaliserande effekt. Det är svårt att få en fungerade vardag i vuxen ålder då baskunskaper fattas.

Om en klient från en barnskydds-enhet senare i livet blir utslagen kan man aldrig peka på en särskild orsak, men vi tror att institutionalisering kan vara en bidragande faktor. Om man har bott länge på en barnskydds-enhet och inte behövt göra något orsakar det lätt problem senare i livet. Tyvärr märkte vi under intervjuerna att klienterna sällan behöver delta i vardagssysslor, utan personalen gör allt för dem. Det skulle vara viktigt att involvera klienterna i vardagssysslor även om de motsätter sig det i nuläget. Det förhindrar institutionalisering.

Speciellt i de fall där klienten placeras i tonåren finns det inte alltid ork hos barnskyddspersonalen att försöka hitta en lösning på problemen hos klienten. I vissa fall tenderar placeringen att bli mer en åtgärd för att förhindra att problematiken växer sig större i klientens liv. Energin läggs uteslutande på att förhindra problematiken från att förvärras. Ett annat alternativ är att klienten placeras i vård utom hemmet redan i tidig ålder, för att barnet inte kan bo kvar hemma och andra alternativ inte finns till hands. I dessa fall kan man fråga sig hur bra en uppväxt på en barnskydds-enhet egentligen är. Vi anser att själva placeringen och det faktum att man är långvarigt placerad ger upphov till problem i klientens liv, sådana problem som inte skulle uppstå om klienten inte skulle vara placerad.

Vi tror att ett barn alltid i viss mån blir institutionaliserat under en placering. Vi anser att tecken på institutionalisering, som återfinns hos barnskyddsklienter, kan vara att man inte är van att delta i vardagssysslor och man är inte heller medveten om vilken tid de tar. Ett

annat tecken på institutionalisering är att klienten blir väldigt passiv. Passiviteten visar sig på många områden, till exempel engagerar man sig inte i något fritidsintresse och man blir likgiltigt inställd.

Av undersökningen framkom det att det inte är en ekonomisk fråga att förhindra marginalisering, utslagning och institutionalisering. Tyngdpunkten borde ligga på personalens handlande och agerande. Personalen borde välja sådana arbetsmetoder som aktivt involverar klienten och klienten delaktig. Det finns en risk att personalen väljer sådana metoder som passiviserar klienten.

För att knyta undersökningen till syftet vill vi lyfta fram vad vi tror att personalen på en barnskydds-enhet kan göra för att förhindra marginalisering och utslagning, samt förebygga institutionalisering. Som vi tidigare nämnt tror vi att personalen spelar en avgörande roll. Genom att involvera klienterna i vardagssysslor, tillhandahålla en hemlik miljö och uppmuntra sunda relationer och sociala nätverk tror vi att personalen kan göra mycket för att förhindra och förebygga alla tre faktorer.

Då vi nu gått igenom de slutsatser vi dragit av vår undersökning skall vi kritiskt granska den, och peka på de punkter som utgör svagheter. Det här är saker som vi skulle ha kunnat göra bättre för att få fram tydligare resultat, och behandla mer ingående vissa frågeställningar.

Under processen med vårt lärdomsprov har vi tvingats omformulera vårt syfte. Först tänkte vi undersöka klienters upplevelser av tiden på barnskydds-enheten. Under processens gång kom det fram att vi skulle få svårt att hitta lämpliga respondenter och samtidigt insåg vi att de respondenter vi skulle kunna intervjua inte skulle ha tillräcklig distans till vistelsen på enheten. Ur en etisk synvinkel skulle det också ha varit svårare att intervjua klienter.

Med tanke på allt detta valde vi att ändra infallsvinkel på vår undersökning och samtidigt preciserade vi vårt syfte. De frågeställningar vi tog upp i vårt lärdomsprov passar mycket bättre att diskutera med personal. I efterhand är vi nöjda med valet av syfte, eftersom det är ett intressant ämne som inte blivit undersökt så mycket tidigare.

Syftet med vårt lärdomsprov var att undersöka vad personalen på en barnskydds-enhet gör för att förhindra utslagning och marginalisering bland klienterna samt vad de gör för att förebygga institutionalisering. För att få fram relevant information valde vi att intervjua personal på olika barnskydds-enheter. När vi ser tillbaka på hela processen var det bra att vi preciserade syftet, men det skulle antagligen ha kunnat preciseras ännu mer.

Det var lätt att få tag på villiga respondenter och de var samarbetsvilliga. Respondenterna var lätta att intervjua och gav utförliga svar. Vi lärde oss att vi skulle ha kunnat vara mera konkreta med våra frågeställningar och ställa fler följdfrågor för att inget skall bli oklart. Vissa intervjuer gjordes på finska, men det utgjorde inte ett hinder för oss, då vi båda behärskar finska. Vi anser också att det är en styrka att vi intervjuade både män och kvinnor, samt att de var i olika ålder med olika arbetserfarenhet.

Något som vi i efterhand skulle göra annorlunda är att vi inte skulle boka så många intervjuer på samma dag. Även om vi hade gjort en testintervju före skulle det ha varit bra att ha tid mellan intervjuerna för att hinna göra förbättringar. I och med respondenternas arbetsscheman är det här en sak som vi inte kunde påverka så mycket.

Vi anser att vi hittade relevanta källor till teoridelen, både böcker och artiklar. En styrka är att vi inte har byggt upp vår teoridel på några få källor, utan har försökt hitta många källor. Det finns inte så mycket skrivet om vårt ämne, speciellt inte om finländska förhållanden. Därför har vi fått söka ganska länge efter källor som är användbara med tanke på vårt syfte. För att få intervjufrågor som återknyter till teoridelen valde vi att utgående från den teori vi tagit del av konkretisera frågorna så mycket som möjligt. Vi valde att göra på det sättet för att respondenterna lätt skulle förstå vad vi var ute efter och på så sätt ge utförliga svar som återknyter till vardagen på en barnskydds-enhet.

Även om det kan ses som en styrka att vår teori bygger på många olika källor som vi har satt oss in i, skulle vi gärna ha haft en eller ett par huvudsakliga källor. Vi skulle också ha önskat att vi skulle ha hittat mera information om finländska förhållanden, men i alla fall där finländska källor funnits att tillgå har vi valt dem. Vi har också lagt större vikt vid dessa.

Som vi tidigare nämnde finns det inte så mycket skrivet om marginalisering och institutionalisering bland barnskyddsklienter. De källor vi har hittat om marginalisering, utslagning och institutionalisering är ofta skrivna i mer allmänna ordalag, så vi har varit tvungna att välja ut de delar som är relevanta också ur vår synvinkel.

Ämnet vi har valt är svårt att undersöka. I samband med utslagning, marginalisering och institutionalisering är det svårt att peka på vad som orsakar vad. Vi vill därför påpeka att vi inte hävdar att vår undersökning skulle ge klara svar. Vi tror att vi med vår undersökning kan visa på en synvinkel på problematiken. Vi anser att de resultat vi fått fram kan göra att risken för utslagning och institutionalisering minskar, men vi hävdar inte att de skulle vara en garanti för detta.

Avslutningsvis vill vi ännu påpeka att ämnet vi har undersökt är väldigt stort och vi har bara skrapat på ytan. Man skulle kunna undersöka ämnet mycket mer och mycket mera ingående. Vi har under hela processen med vårt lärdomsprov ansett att ämnet är intressant, och vi har inte tröttnat på det ännu. Om möjligheten uppstår i framtiden skulle vi kunna tänka oss att undersöka ämnet vidare.

Ända från början har vi strävat efter att skriva ett lärdomsprov som både vi och förhoppningsvis andra kan ha nytta av. Undersökningen har öppnat våra ögon för den problematik som finns i anslutning till utslagning och institutionalisering och vi tror att den i framtiden kan hjälpa oss i arbetet. Vi hoppas att också beställaren har nytta av undersökningen.

Undersökningen har hjälpt oss att förstå vilken mångsidig problematik det finns inom området. Det finns alltid många faktorer som spelar en roll. Även om vi i vår undersökning lyft fram många dåliga saker vill vi påpeka att placering på barnskyddsenheter i de flesta fall är det bästa alternativet som finns. Vi vill ännu lyfta fram personalens betydelse, de gör ett värdefullt arbete. Vi instämmer med respondenterna, man gör så gott man kan.

Litteratur:

- Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilén, M. (2007). *Ungdomstiden*. Vammala: Utbildningsstyrelsen
- Bardy, M. (red.) (2013). *Lastensuojelun ytimissä*. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
- Barnombudsmannen. (2011). *Bakom fasaden: barn och ungdomar i den sociala barnvården berättar*. Stockholm: Barnombudsmannen
- Bos, K., Zeanah, C. H., Fox, N. A., Drury, S. S., McLaughlin, K. A. & Nelson, C. A. (2011). Psychiatric outcomes in young children with history of institutionalization. *Harvard Review of Psychiatry* 19 (1), 15-24
- Boyd, D. & Bee, H. (2012). *Lifespan development*. Pearson education
- Eronen, T. (2013). *Viisi vuotta huostaanotosta. Seurantatutkimus huostaan otettujen lasten institutionaalisista poluista*. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
- Förenta nationerna (2013). http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?mtdsg_no=IV-11&chapter=4&lang=en (hämtat: 30.10.2013)
- Förenta Nationernas barnkonvention (u.å.). <http://www.unicef.fi/helabarnkonventionen> (hämtat: 30.10.2013)
- Holme, I.M. & Solvang, B.K. (1997). *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund. Studentlitteratur
- Hwang, P. & Nilsson, B. (2011). *Utvecklingspsykologi*. Stockholm: Natur & Kultur
- Jeffs, T. & Smith, M.K. (2010). *Youth work practice*. Palgrave Macmillan
- Kestilä, L., Väisänen, A., Paananen, R., Heino, T. & Gissler, M. (2012). Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuorina aikuisina. Rekisteripohjainen seurantalutkimus Suomessa vuonna 1987 syntyneistä. *Yhteiskuntapolitiikka* 77 (6) 599-620
- Kuoppola, T. & Säkkinen, S. (2012). *Lastensuojelu 2011*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Lastensuojelun keskusliitto (2004). *Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit*. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto
- Madsen, B. (2001). *Socialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur
- Madsen, B. (2006). *Socialpedagogik : integration och inklusion i det moderna samhället*. Lund: Studentlitteratur
- Mattila, L. (2012). *Att förebygga livslångt utanförskap – en handbok för vuxenvärlden runt utsatta barn och ungdomar*. Stockholm: Ungdomar AB
- Meeuwisse, A., Sunesson, S. & Swärd, H. (red.) (2006). *Socialt arbete - en grundbok*. Stockholm: Natur och kultur

- Moula, A. (red.) (2009). *Empowermentorienterat socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur
- Patel, R. & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur
- Pesäpuu ry & Lastensuojelun Keskusliitto (2012). *Uskomme sinuun – usko sinäkin. Opas lastensuojeluun sijoitetun nuoren läheisille ja työntekijöille*. Äänekoski: Keski-Suomen painotuote
- Piltz, K. & Gústavsdóttir, K. (1994). *Den osynliga familjen. Samarbetspartner eller syndabock*. Göteborg: Tryckeri AB Framåt
- Repstad, P. (2005). *Sociologiska perspektiv i vård, omsorg och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur
- Roos, J. P. (2004). *Huostaanottokirja*. Jyväskylä: Juha Nurmisaari
- Saastamoinen, K. (2008). *Lapsen asema sijaishuollossa - Käsikirja arjen toimintaan*. Helsinki: Edita
- Talentia rf. (2005). *Vardagen, värden, livet, etiken. Etiska regler för yrkesmänniskor inom socialbranschen*. Helsingfors
- Taskinen, S. (2007). *Barnskyddslag - Tillämpningsguide*. Vaajakoski: Stakes
- Trost, J. (1993). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur
- Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur

Finlands författningssamling:

Barnskyddslag 13.4.2007/417

Lag om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 22.9.2000/812

Intervjufrågor:

- Beskriv din enhet.
 - Storlek (personal, antal klienter)
 - Ålder på klienterna
 - Vilken problematik ligger bakom placeringarna.
 - Målsättning med verksamheten
 - Berätta om dig själv
 - Hur länge har du arbetat här/inom branschen?
 - Utbildning?
 - Arbetsuppgifter

- Vad gör personalen för att skapa trygghet och en hemlik miljö?
 - Använder ni er av egenvårdarsystemet?
 - Personalomsättning?
 - Konkreta saker i vardagen.
 - Matsituationer, helg och fritid, vardagssysslor...
 - Den fysiska miljön.
 - Finns det ekonomiska resurser?
 - Hur kan de påverka sina egna rum?
 - Hur gör ni för att klienten skall behålla sin integritet och ha en privat sfär på enheten?

- Vad gör personalen för att skapa/förbättra relationen till klienterna?
 - Aktiviteter/involvera i vardagssysslor?
 - Diskussioner? – på tu man hand?
 - Rättvisa i relationer, vad gör ni för att alla skall få lika mycket uppmärksamhet?

- Vad gör personalen för att främja skolgången?
 - Hjälpa och uppmuntra
 - Kontakt med skolan
 - Uppmuntra vidare utbildning

- Har personalen tydliga riktlinjer och ramar för hur de skall agera?
 - Kan ni stöda ert handlande på dessa?
 - Hur konkreta?
 - Har ni en gemensam linje inom personalen, så att agerandet blir så rättvist som möjligt?

- Hur handskas personalen med tonår och pubertet?
 - Diskuterar ni problem som hör till puberteten och tonåren med ungdomarna?
 - Sex, förhållanden, identitet...
 - Upplever personalen att de kan vara till stöd under den här tiden?
 - Anser ni att ungdomstiden försvåras av att ungdomen är klient inom barnskyddet?

- Använder ni er av begränsningar på er enhet?
 - Hurudana?
 - Hur diskuterar ni med klienterna om begränsningarna?
 - Anser ni att begränsningarna tjänar sitt syfte?
 - Står de i proportion till vad klienten gjort?

- Märker personalen att det finns tendenser till utslagning i klienternas liv redan vid ankomsten?
 - Upplever ni att ni har de resurser som behövs för att förebygga vidare utslagning?
 - Upplevs utslagning som ett problem i klienternas liv?
 - Kommer klienterna från familjer där det redan finns problematik med utslagning och marginalisering?
 - Anser personalen att klienterna placeras ”för sent”?

- Vad gör personalen för att motverka marginalisering?
 - Hur undvika ”stämpeln” att barnen är klienter inom barnskyddet?
 - Ekonomiska resurser?
 - Kläder, ägodelar... osv.

- Vad gör personalen för att motverka institutionalisering?
 - Kontakt med personer utanför enheten?
 - Familj, vänner... osv.
 - Främja fritidsintressen?
 - Ekonomiska resurser?